

**Univerzita Pardubice
Fakulta ekonomicko-správní**

Imigrační politika a boj s nelegálním přistěhovalectvím v EU

Radka Machková

**Bakalářská práce
2012**

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Radka Machková**
Osobní číslo: **E09009**
Studijní program: **B6202 Hospodářská politika a správa**
Studijní obor: **Ekonomika pro kriminalisty**
Název tématu: **Imigrační politika a boj s nelegálním přistěhovalectvím v EU**
Zadávací katedra: **Ústav veřejné správy a práva**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Cílem práce je provést analýzu problematiky imigrační politiky, možností a nástrojů boje s nelegálním přistěhovalectvím v EU.

Obsah práce:

- Obecná charakteristika a pojmy související s migrací a imigrační politikou.
- Legislativní aspekty imigrační politiky.
- Historický vývoj imigrační politiky v EU.
- Aktuální problematika nelegálního přistěhovatelství v EU.
- Možnosti a nástroje sloužící k řešení problematiky nelegálního přistěhovalectví v EU.
- Případová studie situace ve vybraných zemích EU.
- Zhodnocení zjištěných skutečností.

Rozsah grafických prací: —
Rozsah pracovní zprávy: cca 30 stran
Forma zpracování bakalářské práce: tištěná/elektronická
Seznam odborné literatury:

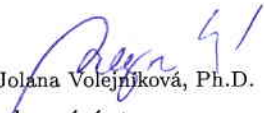
BADEK, K.J. Evropa v pohybu: evropské migrace dvou století. Praha : Nakladatelství Lidové noviny, 2005. 497 s. ISBN 80-7106-559-5.
BARŠOVÁ, A. ; BARŠA, P. Přistěhovalectví a liberální stát: imigrační a integrační politika v USA, západní Evropě a Česku. Brno : Masarykova univerzita, mezinárodní politologický ústav, 2005. 308 s. ISBN 80-210-3875-6.
Evropská komise [online]. c2010 [cit. 2011-06-13]. Efektivní a spravedlivá imigrační politika. Dostupné z WWW: http://ec.europa.eu/news/justice/110526_cs.htm.
Migrace online.cz [online]. c2010 [cit. 2011-06-13]. Evropský pakt o migraci a azylu. Dostupné z WWW: <http://www.migraceonline.cz/e-knihovna/?x=2123505>.
Migrace online.cz [online]. c2010 [cit. 2011-06-13]. Migrace a EU. Dostupné z WWW: <http://www.migraceonline.cz/temata/EU/>.
Ministerstvo vnitra ČR [online]. c2010 [cit. 2011-06-13]. Odbor azylové a migrační politiky. Dostupné z WWW: <http://www.mvcr.cz/clanek/odbor-azylove-a-migracni-politiky.aspx>.

Vedoucí bakalářské práce: **Ing. Ivana Mandysová, Ph.D.**
Ústav veřejné správy a práva

Datum zadání bakalářské práce: **29. června 2011**
Termín odevzdání bakalářské práce: **30. dubna 2012**

doc. Ing. Renáta Myšková, Ph.D.
děkanka

L.S.

doc. Ing. Jolana Volejříková, Ph.D.
vedoucí ústavu

V Pardubicích dne 12. července 2011

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem tuto práci vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako Školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně Univerzity Pardubice.

V Pardubicích dne 26. 6. 2012

Radka Machková

PODĚKOVÁNÍ:

Tímto bych ráda poděkovala své vedoucí práce paní Ing. Ivaně Mandysové za její odbornou pomoc, cenné rady, podněty a připomínky, které mi pomohly při zpracování této bakalářské práce.

ANOTACE

Tato práce nahlíží na migraci komplexně a jejím cílem je provést analýzu problematiky imigrace a nelegálního přistěhovaectví v rámci Evropské unie. Zaměřuje se na historické aspekty vývoje migrace v Evropě, na objasnění vybraných pojmů souvisejících s migrací, na historii a současný stav problematiky v Evropské unii a v České republice.

KLÍČOVÁ SLOVA

Migrace, imigrace, cizinec, nelegální přistěhovaectví, imigrační politika, Evropská unie

TITLE

Immigration policy and the fight against illegal immigration in the EU

ANNOTATION

Goal of this thesis is to analyze complexly the issue of immigration and illegal immigration in the context of European Union. Attention is focused on the historical aspects of migration development in Europe, the clarification of concepts, related to migration and contemporary state of migration in European Union and Czech Republic.

KEYWORDS

Migration, immigration, alien, illegal immigration, immigration policy, the European Union

OBSAH

ÚVOD.....	11
1 OBECNÉ CHARAKTERISTIKY IMIGRACE A NELEGÁLNÍHO PŘISTĚHOVALECTVÍ....	12
1.1 DEFINICE MIGRACE.....	12
1.2 TYPOLOGIE MIGRACE	12
1.3 PŘÍČINY MIGRACE	15
1.4 DEFINICE LEGÁLNÍHO A NELEGÁLNÍHO PŘISTĚHOVALECTVÍ (IMIGRACE).....	17
2 HISTORICKÝ VÝVOJ SPOLEČNÉ AZYLOVÉ A MIGRAČNÍ POLITIKY V EVROPSKÉ UNII, SOUČASNÝ STAV	19
2.1 HISTORIE SPOLEČNÉ IMIGRAČNÍ POLITIKY EVROPSKÉ UNIE.....	19
2.1.1 Schengenský prostor.....	19
2.1.2 Maastrichská smlouva (Smlouva o Evropské unii).....	20
2.1.3 Dublinský systém.....	21
2.1.4 Amsterdamská smlouva	21
2.2 SPOLEČNÁ IMIGRAČNÍ POLITIKA EVROPSKÉ UNIE	22
2.2.1 Program z Tampere.....	22
2.2.2 Haagský program.....	23
2.2.3 Globální přístup k migraci.....	24
2.2.4 Společná přistěhovalecká politika pro Evropu	25
2.2.5 Stockholmský program	26
3 VÝVOJ IMIGRACE A NELEGÁLNÍHO PŘISTĚHOVALECTVÍ, SOUČASNÝ STAV A AKTUÁLNÍ SITUACE V EVROPSKÉ UNII.....	28
3.1 HISTORIE MIGRACE A NELEGÁLNÍHO PŘISTĚHOVALECTVÍ V EVROPĚ A SOUČASNOST	28
3.2 IMIGRACE SOUČASNOSTI V EVROPSKÉ UNII.....	31
3.2.1 Vybrané statistiky imigrace do zemí Evropské unie v období 1989 - 2011	33
3.3 PROBLEMATIKA NELEGÁLNÍHO PŘISTĚHOVALECTVÍ V EVROPSKÉ UNII.....	39
3.4 MOŽNOSTI A NÁSTROJE SLOUŽÍCÍ K ŘEŠENÍ NELEGÁLNÍHO PŘISTĚHOVALECTVÍ V EVROPSKÉ UNII.....	41
3.4.1 Vízová a azylová politika.....	42
3.4.2 Integrovaná správa hranic	42
3.4.3 Návratová politika.....	44
3.4.4 Boj proti obchodování s lidmi a postihy zaměstnavatelů zaměstnávajících ilegálně nelegální přistěhovalce.....	45
4 AZYLOVÁ A MIGRAČNÍ POLITIKA V ČESKÉ REPUBLICĚ	48
4.1 STUDIE VÝVOJE MIGRAČNÍ POLITIKY ČESKÉ REPUBLICĚ PŘED A PO VSTUPU DO EVROPSKÉ UNIE A SOUČASNÝ STAV	48
4.1.1 Migrační politika v České republice od roku 1989	49
4.1.2 Azylová a migrační politika po vstupu České republiky do Evropské unie a současný stav	52

4.2	PROBLEMATIKA NELEGÁLNÍHO PŘÍSTĚHOVALECTVÍ V ČESKÉ REPUBLICE PO VSTUPU DO EVROPSKÉ UNIE.....	56
4.2.1	<i>Statistiky v oblasti nelegálního přistěhovalectví v České republice po vstupu do Evropské unie v letech 2004 - 2011</i>	56
4.2.2	<i>Možnosti a nástroje sloužící k řešení nelegálního přistěhovalectví</i>	68
	ZÁVĚR	71
	POUŽITÉ ZDROJE	75

SEZNAM GRAFŮ

Graf 1: Průběh imigrace ve vybraných zemích Evropské unie v letech 1989 - 1999.....	34
Graf 2: Podíl imigrantů (v %) na celkový počet imigrantů ve vybraných současných zemích Evropské unie v letech 1989 – 1999.....	35
Graf 3: Vývoj počtu cizinců v zemích dnešní EU – 27 v letech 2000 - 2011.....	37
Graf 4: Zastoupení cizinců v členských zemích EU dle národnosti v roce 2009.....	38
Graf 5: Podíl cizinců ve vybraných zemích Evropské unie dle kontinentu v roce 2010.....	39
Graf 6: Počet žádostí o mezinárodní ochranu podle roků zahájení řízení.....	53
Graf 7: Nelegální migrace přes státní hranice na území České republiky 2004-2011	55
Graf 8: Podíl cizinců - nelegální migrace přes státní hranice České republiky 2004	57
Graf 9: Podíl cizinců - nelegální migrace přes státní hranice České republiky 2005	58
Graf 10: Podíl cizinců - nelegální migrace přes státní hranice České republiky 2006	58
Graf 11: Podíl cizinců - nelegální migrace přes státní hranice České republiky 2007	59
Graf 12: Podíl cizinců - nelegální migrace přes státní hranice České republiky 2008	59
Graf 13: Podíl cizinců - nelegální migrace přes státní hranice České republiky 2009	60
Graf 14: Podíl cizinců - nelegální migrace přes státní hranice České republiky 2010	60
Graf 15: Podíl cizinců - nelegální migrace porušení pobytového režimu 2004	62
Graf 16: Podíl cizinců - nelegální migrace porušení pobytového režimu 2005	62
Graf 17: Podíl cizinců - nelegální migrace porušení pobytového režimu 2006	63
Graf 18: Podíl cizinců - nelegální migrace porušení pobytového režimu 2007	63
Graf 19: Podíl cizinců - nelegální migrace porušení pobytového režimu 2008	64
Graf 20: Podíl cizinců - nelegální migrace porušení pobytového režimu 2009	65
Graf 21: Podíl cizinců - nelegální migrace porušení pobytového režimu 2010	65
Graf 22: Podíl cizinců - nelegální migrace porušení pobytového režimu 2011	66
Graf 23: Objem cizinců – celková situace v oblasti nelegální migrace porušení pobytového režimu v letech 2004 - 2011	66
Graf 24: Objem cizinců – celková situace v oblasti nelegální migrace přes státní hranice v letech 2004 - 2011	67
Graf 25: Nelegální migrace na území České republiky v letech 2004 -2011.....	67
Graf 26: Objem cizinců (%) žijících v zemích EU na celkový počet obyvatel 2000 – 2011 ..	71
Graf 27: Objem cizinců žijících na území České republiky v letech 1989 – 2010	72

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek 1: Migrace obyvatelstva	14
---------------------------------------	----

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1: Statistiky imigrantů u vybraných zemí, které jsou v současnosti členskými zeměmi Evropské unie v letech 1989 – 1999 (v tisících)	34
Tabulka 2: Statistiky cizinců v zemích dnešní EU – 27 v letech 2000 – 2005	35
Tabulka 3: Statistiky cizinců v zemích dnešní EU – 27 v letech 2006 – 2011	36
Tabulka 4: Schválené žádosti o azyl v letech 1990 – 2004 u vybraných zemí původu.....	51

SEZNAM ZKRATEK

ČR - Česká republika

IOM - Mezinárodní organizace pro migraci

SIS – Schengenský informační systém

SZBP – Společná zahraniční a bezpečnostní politika

HMU – Hospodářská měnová unie

ÚVOD

Možnost přemísťovat se (migrovat) je jednou ze základních lidských svobod. Lidé obdobně jako mnohá zvířata v živočišné říši migrují odjakživa a z mnoha rozličných důvodů.

Již v pravěku se tlupy Homo sapiens přemísťovaly společně se zvířaty, která lovil ve snaze obstarat si potravu a přežití. Později ve vrcholném středověku začali lidé migrovat do měst za řemeslem, obchodem, vidinou svobody, kterou města poskytovala a lepšími životními podmínkami. Veškeré doposud známé přesuny probíhaly v rámci kontinentu. Posléze se v období novověku, době zámořských objevů, začala rozšiřovat mezikontinentální migrace, kdy lidé opouštěli tzv. „starý svět“ a zamířili do tzv. „světa nového“ za představou lepšího a svobodného života. V pozdějších dobách s příchodem industriální revoluce nastal odliv lidí z venkova za prací do měst.

Na počátku 21. století je migrace považována za jeden z určujících globálních problémů, jelikož narůstá lidská populace a stále více a více lidí opouští svou zemi původu a míří za tzv. „lepší budoucností“, nežli v jiných etapách lidské historie.

V současné době existuje přibližně 192 milionů lidí, kteří žijí mimo zemi svého původu, což představuje asi 3 % veškeré světové populace. To znamená, že zhruba jeden člověk na třicet pět lidí na světě je migrantem. V průběhu let bude docházet k postupnému nárůstu počtu lidí migrujících ze země svého původu do zemí, ve kterých očekávají zlepšení své ekonomické situace a životní úrovně.

Migrace se objevuje v rámci historického vývoje člověka od úplného počátku jeho existence a je nedílnou součástí jeho života. V průběhu času se vyvíjí a transformuje v závislosti na vývoji a technologickém rozvoji lidské společnosti. V dnešní moderní době, kdy technologický rozvoj usnadňuje pohyb lidí v rámci světa, s sebou přináší migrace řadu problémů, se kterými se musí hospodářsky vyspělé země potýkat. Z tohoto důvodu se migrace a převážně problematika nelegálního přistěhovalectví stala diskutovaným fenoménem 21. století.

Tato práce nahlíží na migraci komplexně ve vztahu k imigrační politice Evropské unie a jejím cílem je provést analýzu problematiky imigrační politiky a nelegálního přistěhovalectví v Evropské unii a vybraném členském státě. Přímo se zaměřuje na historické aspekty vývoje migrace v Evropě a na historický vývoj a současný stav imigrační politiky, imigrace a nelegálního přistěhovalectví v Evropské unii a v České republice.

1 OBECNÉ CHARAKTERISTIKY IMIGRACE A NELEGÁLNÍHO PŘISTĚHOVALECTVÍ

1.1 Definice migrace

„Migrace je proces prostorového individuálního či skupinového přemísťování osob uvnitř nebo přes libovolné hranice, který je spojen se změnou místa bydliště na kratší či delší dobu, případně natrvalo[15].“

Migrace je jednou z forem prostorových pohybů obyvatelstva, pro které se používá souhrnné označení mobilita neboli hybnost. Je tedy nutné rozlišovat mezi migrací a ostatními formami prostorového pohybu, které vedou pouze k dočasné změně bydliště (např. dojíždka do zaměstnání, vyjíždka, cestování).

V rámci migrace rozlišujeme dva základní pohyby tzv. emigraci (vystěhování) a imigraci (přistěhování). Je však zapotřebí si uvědomit, že při procesu migrace oba tyto pohyby probíhají souběžně, jelikož je samozřejmostí, že z jedné oblasti obyvatelé emigrují a do jiné imigrují.

1.2 Typologie migrace

Pod pojem migrace se řadí celá řada různorodých pohybů, z tohoto důvodu se objevují snahy o její podrobnější rozčlenění a názory autorů se v tomto ohledu do jisté míry rozcházejí.

Peterson (1970) v rámci typologie migrace vycházel z toho, že typy migrací se mění v čase a na základě technologické vyspělosti migrujících skupin. Na základě svých poznatků členil Peterson migraci na primitivní, vynucenou, násilnou, dobrovolnou a masovou. Jeho členění jen stěží mohlo pokrýt rozmanitost migrace, proto byla jeho typologie již mnohokrát doplňována a přepracována. Jeden z pokusů publikoval Demuth (2000), který ve své práci vycházel z dobrovolné a nucené migrace, které dále rozčlenil. Migraci dobrovolnou dále dělil na migraci pracovní, řetězovou (migraci za účelem sloučení rodiny), neimigrační migraci (dočasná migrace za účelem studia, výzkumu atd.), inovační migraci (za účelem zlepšení životních podmínek). Migraci násilnou členil na migraci zapříčiněnou mezilidskými vztahy a přírodními katastrofami.

Jedním z nejčastěji uváděných členění migrace je dělení podle různých hledisek např. podle územní jednotky (lokalizace), směru migrace, procesu rozhodování, příčin migrace a času.

Z hlediska času rozlišujeme migraci:

- krátkodobou
- dlouhodobou
- trvalou

Krátkodobá (dočasná) migrace zahrnuje pohyb osob „tzv. krátkodobých migrantů“, které se přestěhují do jiného státu ze země svého původu na dobu delší než 90 dní, ale kratší než jeden rok. Na druhé straně dlouhodobá migrace zahrnuje pohyb osob „tzv. dlouhodobých migrantů“, které se přestěhují ze země svého původu do jiného státu na dobu delší než jeden rok. Tato migrace může postupem času přejít až ke třetímu typu, kterým je migrace trvalá. V tomto případě se pro migranta stává nová země jeho novým trvalým místem k životu.

Z hlediska lokalizace rozlišujeme migraci:

- vnitřní (vnitrostátní)
- vnější (mezinárodní)

První skupina tzv. vnitřní migrace (vnitrostátní) je procesem, v rámci kterého se lidé stěhují mezi územními celky (regiony, obcemi, z venkova do měst) jednoho státu či federace.

Vnitřní migrace může být motivována různými faktory, které lze shrnout do tří skupin:

- Ekonomické faktory, ke kterým patří mzdová diference, rozdíly v nezaměstnanosti a počet volných míst v rámci státu.
- Institucionální faktory, které zahrnují flexibilitu pracovně-právního zákonodárství, bytovou politiku a sociální systém.
- Sociální faktory, které jsou spojeny s následováním člena rodiny, sňatky, rozvody. Do těchto faktorů patří také např. dostupnost bydlení, kvalita životního prostředí, zdravotní péče atd.

Údaje o této prostorové mobilitě jsou téměř v každé zemi sledovány příslušným statistickým úřadem a z důvodu neucelených společných norem je tento druh mobility pouze v ojedinělých případech sledován a porovnáván na mezinárodní úrovni.

Druhá skupina tzv. vnější migrace (mezinárodní) je procesem, který zahrnuje pohyb obyvatel přes hranice vymezené oblastí, v tomto případě hranice státu. Tato migrace tedy

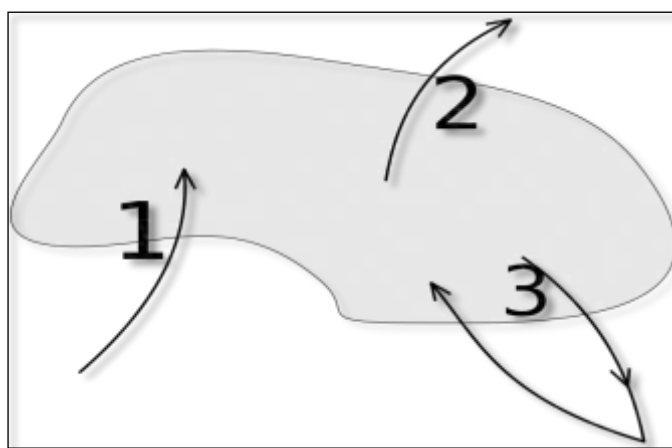
představuje dlouhodobý či krátkodobý proces přesunu jednotlivců či skupiny lidí v prostoru přes hranice státu země původu migrantů. Na rozdíl od vnitřní migrace je tento druh migrace sledován na mezinárodní i celosvětové úrovni.

Z hlediska směru rozlišujeme migraci:

- emigrace (vystěhování, vystěhovalectví)
- imigrace (přistěhování, přistěhovalectví)
- reemigrace

Emigrace představuje změnu místa pobytu směrem z území domovského státu a je procesem, při němž obyvatelé opouštějí své domovské státy s cílem usídlit se v zahraničí. V rámci migračních pohybů se hovoří také o imigraci. Tento migrační pohyb představuje na rozdíl od emigrace, změnu místa pobytu směrem na území jiného státu než domovského a je tedy procesem, při kterém se na území států usídlují cizinci. Třetím typem migračního procesu je tzv. reemigrace. Tento typ migrace je případem pohybu obyvatel, který zahrnuje jak emigraci tak posléze zpětnou imigraci na území domovského státu.

Problematiku emigrace, imigrace a reemigrace zachycuje následující obrázek 1. Číslo jedna na obrázku představuje imigraci, tedy pohyb směrem do cílového státu, číslo dvě zobrazuje emigraci, pohyb směrem ven ze země původu a číslo tři vyobrazuje problematiku reemigrace, kdy nejdříve dochází k emigraci ze země původu a následně imigraci, návratu do této země.

Obrázek 1: Migrace obyvatelstva

Zdroj: [35]

Z hlediska procesu rozhodování rozlišujeme migraci:

- dobrovolnou
- nedobrovolnou (nucenou)

Dobrovolná migrace představuje takové stěhování, které vyplývá z vlastní iniciativy a rozhodování člověka, který tímto způsobem usiluje o zlepšení své ekonomické situace a životních podmínek.

Nedobrovolná migrace naopak představuje násilnou, vynucenou migraci, kdy jsou jednotlivci donucováni ke stěhování z mnoha rozličných důvodů. Příčinami nedobrovolné migrace mohou být náboženské, politické, válečné nebo etnické konflikty, přírodní katastrofy, špatné životní prostředí.

Z hlediska jednotlivých příčin rozlišujeme nedobrovolnou migraci:

- vnucenou
- vynucenou

Vnucená migrace je vyjádřením nerovných mocenských vztahů mezi lidmi, kdy má někdo moc a sílu donutit druhou stranu migrovat. O vnucené migraci můžeme hovořit například v průběhu války, kdy dochází k masovému vyhánění obyvatel nebo v důsledku sociálního inženýrství. Známým případem vnucené migrace v důsledku sociálního inženýrství ve světě je stavba proslulé elektrárny Tři soutěsky v Číně, kdy v rámci její stavby došlo k vystěhování více než 1 mil. obyvatel.

Vynucená migrace představuje nedobrovolnou migraci obyvatel, která může být způsobena v důsledku nepříznivých environmentálních ohrožení, jako je sucho, povodně, hladomor, různé epidemie, půdní eroze a řada dalších negativních přírodních vlivů.

Migrace je rozmanitým pojmem a z tohoto důvod se objevuje i řada dalších druhů migrace. Kromě skupin uvedených v této práci se v životě setkáváme např. s legální a nelegální migrací (viz kapitola 1.5), migrací jednotlivců a skupin, interkontinentální (probíhající mezi kontinenty) a intrakontinentální (probíhající uvnitř jednoho kontinentu) migrací či primární a sekundární migrací a s řadou dalších.

1.3 Příčiny migrace

Důvodů proč lidé opouštějí svou zemi, je mnoho. Tím nejčastějším v současné době je špatná ekonomická situace a nezaměstnanost v zemi původu. Právě lidská snaha najít si lépe

placenou práci a zvýšit sobě i své rodině životní úroveň vede k migraci, v tomto případě k tzv. ekonomické neboli pracovní migraci.

Mnoho lidí z chudých zemí tak odchází hledat uplatnění do bohatších zemí a regionů, které jsou geograficky blízko (např. Albánci do Itálie, obyvatelé jihoafrických států do JAR atd.). Nejen lidé z chudých zemí migrují do bohatších zemí, ale i někteří obyvatelé bohatších zemí hledají uplatnění v zahraničí (např. odchod českých lékařů do Rakouska a Německa).

Lidé odcházejí do zahraničí za vzděláním, za lepší zdravotní péčí nebo kvůli zhoršení životního prostředí, jako jsou dlouhodobější sucha, časté povodně, zemětřesení, znehodnocení zemědělské půdy. Tato migrace je označována jako environmentální.

Častým důvodem migrace bývá tzv. sloučení rodin, které nastává v případech smíšených manželství. Mezi specifické důvody migrace patří příčiny, které nutí obyvatele k již zmíněné migraci nedobrovolné. Těmito příčinami mohou být války, válečné konflikty (např. konflikt v Čečensku, etnické čistky ve Rwandě atd.), přírodní katastrofy, náboženské a politické důvody.

Příčiny migrace lze tedy rozdělit do čtyř skupin:

- Ekonomické příčiny, mezi které lze řadit, chudobu, nezaměstnanost, nízké mzdy v oboru, špatné uplatnění v oboru, přelidnění.
- Sociální příčiny (vzdělání, sloučení rodin, nemoc), ke kterým lze řadit, špatnou úroveň vzdělání, špatnou úroveň zdravotnictví, problémy typu, že rodinný příslušník žije v zahraničí nebo vztahy či manželství s cizinci.
- Politické příčiny, mezi které lze řadit, občanské nepokoje, války, etnické čistky, politické perzekuce, represivní režim, příslušnost k pronásledované skupině (politické, etnické, náboženské), diskriminace.
- Environmentální příčiny, do kterých lze řadit, globální či místní přírodní katastrofy (záplavy, zemětřesení, hurikány, sopečné erupce), dlouhodobé přírodní změny výrazně ovlivněné člověkem (degradace půdy, změny srážkového režimu), nehody a havárie (průmyslové, dopravní, jaderné), sociální inženýrství a rozvojové projekty (výstavba přehrad, výstavba dopravní infrastruktury), ozbrojené konflikty a války spojené se zhoršením životního prostředí (konflikty o vodní zdroje, pastviny, ropu atd.).

S problematikou příčin, které nutí člověka k migraci, úzce souvisí tzv. teorie „push-pull“, která byla představena v 60. letech 20. století. Bogue a později po něm Jansen a Lee zaměřili svou pozornost na determinanty, které ovlivňují rozhodování lidí migrovat [15]. Tato teorie vychází z předpokladu, že na jedné straně působí push faktory (vytlačující), které působí na jedince negativně, které ho vypuzují ze země (např. nedostatek pracovních míst, příležitostí, špatná životní úroveň, ekonomická nestabilita, válečné konflikty apod.) a na straně druhé působí pull faktory. Pull faktory působí na jedince pozitivně a lákají, přitahují ho do cílových zemí (např. ekonomická prosperita, vysoká životní úroveň, svoboda, politická stabilita apod.).

V současné době je problematika migrace natolik komplexním fenoménem, že tento mechanistický model „push-pull“ značně redukuje povahu celého fenoménu.

1.4 Definice legálního a nelegálního přistěhovalectví (imigrace)

Problematikou legálního a nelegálního přistěhovalectví (imigrace) se zabývají migrační politiky, což jsou politiky, které směřují k přímé či nepřímé regulaci a řízení pohybu lidí přes hranice. Migrační politiky se týkají jak regulace a usměrňování legální migrace, tak postihů a prevence migrace nelegální.

Pro pojem legální a nelegální imigrace neexistují obecně přijaté definice.

Mezinárodní organizace pro migraci (IOM) definuje nelegální imigraci (irregular immigration) jako pohyb, který se uskutečňuje v rozporu s právními předpisy upravujícími problematiku imigrace vysílajících, tranzitních a přijímacích zemí. IOM dále uvádí, že z pohledu cílových zemí jsou to nelegální vstup, pobyt nebo práce v zemi, což znamená, že imigrant nemá nezbytné povolení nebo dokumenty, které požadují imigrační předpisy týkající se vstupu, pobytu a práce [7].

Na základě přístupu ČR a Evropské unie k nelegální migraci je třeba jako nelegální migraci vnímat nejen neoprávněný vstup na území státu či jeho neoprávněné opuštění, ale také neoprávněný pobyt na území nebo pobyt v rozporu s účelem, pro který bylo pobytové oprávnění vydáno.

Nelegální imigrace je nežádoucím fenoménem, který může v cílových zemích zásadním způsobem ohrozit vnitřní stabilitu a bezpečnostní situaci.

Opakem nelegálního imigrace je imigrace legální, která představuje vstup, pobyt nebo výkon práce imigranta v cílové zemi, který je v souladu s právními předpisy upravujícími

problematiku imigrace této země a má tedy udělena úřady cílové země příslušná a platná pobytová a pracovní povolení.

Vyspělé státy Evropské unie se již po desetiletí potýkají s velkým množstvím imigrantů z třetích zemí mimo Evropskou unii. Důsledky, které s sebou imigrace přináší, jsou pro Evropskou unii dvojsečné. Na jedné straně zmíněná legální imigrace v konkrétních případech výrazně podporuje ekonomický růst státu nebo pomáhá vyrovnat se s negativními důsledky celkového stárnutí evropské populace. Na druhou stranu nelegální imigrace s sebou přináší řadu negativních jevů (nárůst kriminality, nárůst organizovaného zločinu spojeného s pašováním a zaměstnáváním nelegálních přistěhovalců atd.).

Legální imigrace není ve státech Evropské unie nijak přísně omezována a dokonce je v některých státech pro určité profese (programátoři, lékaři v Německu) aktivně podporována.

Pro většinu lidí není však legální cesta do států Evropské unie dostupná, jelikož nedisponují potřebnými prostředky (např. finance, kontakty, vzdělání), aby se v evropských státech uchytli. Z tohoto důvodu se mnozí snaží dostat do států Evropské unie nelegální cestou. Jejich hlavním motivem je vidina lepšího života.

Do Evropy se snaží dostat lidé z celého světa, od Afriky, přes Balkán a východní Evropu až po celou Asii. Dle původu imigrantů rozlišujeme dva základní směry imigrace do Evropy a to, směr jižní do Španělska, Portugalska, Francie a Itálie, kam směřují převážně nelegální imigranti z Afriky a na směr východní do Německa, Rakouska, ČR a dalších středoevropských států, kam převážně směřují imigranti ze zemí bývalého Sovětského svazu. Díky této rozmanitosti přináší legální i nelegální imigrace společný problém a tím je plná integrace (začlenění) rozsáhlých skupin, především islámské víry, do většinové společnosti cílového státu.

2 HISTORICKÝ VÝVOJ SPOLEČNÉ AZYLOVÉ A MIGRAČNÍ POLITIKY V EVROPSKÉ UNII, SOUČASNÝ STAV

Evropská unie dlouhodobě usiluje o vytvoření společné migrační politiky, která by spočívala na zásadách jednotného přístupu, finanční solidaritě, přísném postihu nelegálního přistěhovalectví, na aktivní integraci migrantů v nové zemi nebo zvláštní ochraně dětí a nezletilých migrantů. Z historického hlediska lze říci, že v rámci evropských integračních procesů se první náznaky azylové a migrační politiky, objevily ve stěžejních dokumentech evropské integrace, mezi které lze řadit např. Schengenskou dohodu, Maastrichskou smlouvu (Smlouvu o Evropské unii), Dublinskou úmluvu a v neposlední řadě Amsterdamskou smlouvu, která přinesla do problematiky azylu a přistěhovalectví zásadní změny.

Tyto dokumenty položily základy vzniku společné imigrační politiky, ale zlomový okamžik nastal, až v roce 1999, kdy se Evropská unie na zasedání Evropské Rady ve finském Tampere, zavázala zajistit další rozvoj této politiky, k čemuž v průběhu let využila řadu programů (např. Program z Tampere, Haagský program, Stockholmský program a další), které blíže specifikuje kapitola Společná imigrační politika Evropské unie.

2.1 Historie společné imigrační politiky Evropské unie

2.1.1 Schengenský prostor

Schengenský prostor představuje území, na němž je zaručen volný pohyb osob. Schengenský prostor a spolupráce jsou založeny na základě první Schengenské dohody, kterou podepsali zástupci Francie, Německa, Belgie, Lucemburska a Nizozemska 14. června 1985 v lucemburském městě Schengenu. K této prvotní dohodě byla podepsána 19. června 1990 prováděcí úmluva, která vešla v platnost teprve v roce 1995.

V roce 1995 na základě této úmluvy byly zrušeny kontroly na vnitřních hranicích signatářských států a vznikla společná vnější hranice, na které byly prováděny imigrační kontroly pro schengenský prostor.

Na základě Schengenské dohody byla přijata společná pravidla týkající se víz, práva na azyl a kontrol na vnějších hranicích, aby byl možný volný pohyb osob na území signatářských států, aniž by docházelo k porušování zákona a pořádku.

Ke klíčovým pravidlům přijatým v rámci schengenského prostoru patří [28]:

- Odstranění kontrol osob na vnitřních hranicích,

- společná sada pravidel vztahujících se na lidi přicházející vnější hranicí členských států Evropské unie,
- harmonizace podmínek vstupu a pravidel vzhledem k vizům pro krátkodobé pohyby,
- posílení policejní spolupráce (včetně práv na přeshraniční ostrahu a bezprostřední přeshraniční pronásledování),
- silnější soudní spolupráce prostřednictvím vydávání a přesunu výkonu trestních a soudních rozhodnutí,
- vytvoření a rozvoj Schengenského informačního systému (SIS).

Schengenský prostor se postupem času rozrostl o další země a nyní s několika výjimkami zahrnuje téměř všechny členské státy. Například Itálie podepsala dohody 27. listopadu 1990, Španělsko a Portugalsko se přidaly 25. června 1991, Řecko následovalo 6. listopadu 1992, potom Rakousko 28. dubna 1995 a Dánsko, Finsko a Švédsko 19. prosince 1996. Česká republika, Estonsko, Litva, Lotyšsko, Maďarsko, Malta, Polsko, Slovensko a Slovinsko se připojily 21. prosince 2007 a zapojená země Švýcarsko 12. prosince 2008.

Schengenský prostor byl po podepsání Amsterdamské smlouvy 1. května 1999, začleněn do právního a institucionálního rámce Evropské unie a spadá tedy pod parlamentní a soudní kontrolu a naplňuje cíl v podobě volného pohybu osob, který je součástí Jednotného evropského aktu z roku 1986 [28] a přitom také zajišťuje demokratickou parlamentní kontrolu a poskytuje občanům dostupné opravné prostředky, pokud jsou narušena jejich práva.

2.1.2 Maastrichská smlouva (Smlouva o Evropské unii)

Smlouva o Evropské unii byla podepsána 7. února 1992 v Maastrichu a vstoupila v platnost 1. listopadu v roce 1993. Tato smlouva otevřela novou etapu evropské integrace a vytvořila Evropskou unii založenou na třech pilířích: I. Evropská společenství, II. Společná zahraniční a bezpečnostní politika (SZBP) a III. Policejní a soudní spolupráce v trestních věcech (SVV), ve kterých se princip rozhodování opíral o mezinárodní spolupráci. Vedle těchto tří pilířů, tato smlouva změnila název Evropského společenství na Evropskou unii, zavedla evropské občanství, posílila pravomoci Evropského parlamentu a byla základem pro vznik hospodářské a měnové unie (HMU).

Z historického hlediska tato smlouva, která byla naposledy pozměněna k 1. prosinci 2009, kdy vstoupila v platnost Lisabonská smlouva, která zrušila výše zmíněné pilíře Evropské unie, nepřímou zařadila prostřednictvím třetího pilíře, který představoval zajištění spravedlnosti,

bezpečnosti a ochrany občanů Evropské unie, do společných politik Evropské unie také základ pro společnou azylovou a migrační politiku.

2.1.3 Dublinský systém

Problematiku posouzení azylu původně upravovala Schengenská prováděcí úmluva, která byla podepsána v roce 1990, ale vzhledem k tomu, že dohoda nebyla podepsána všemi členskými státy Evropského společenství a potřeba řešit problémy spojené se značným přílivem žadatelů o azyl, byla v roce 1990 přijata Úmluva o posouzení státu odpovědného za posouzení žádosti o azyl podané v některém z členských států Evropského společenství (tzv. Dublinská úmluva), která vstoupila v platnost 1. září 1997. Dublinská úmluva byla po vlně kritiky nahrazena nařízením Rady č. 343/2003 (tzv. Dublin II), které stanovuje kritéria a mechanismy pro určení státu odpovědného za posouzení žádosti o azyl.

Dublinský systém má za cíl eliminovat dva jevy v oblasti podávání žádostí o azyl, a to tzv. „asylum shopping“ a tzv. „asylum seeker in orbit“. V případě „asylum shopping“ jde o situaci, kdy cizinci podávají současně nebo postupně několik žádostí o azyl v rámci několika členských států Evropské unie a ty je současně nebo postupně vyřizují. Ve druhém případě „asylum seeker in orbit“ jde naopak o situaci, kdy je žadatel o azyl neustále přeposílán z jednoho státu do druhého a nemůže přimět dané státy, aby se jeho žádostí zabývaly. Smyslem dublinského systému je tedy jednoznačně určit jeden členský stát, který bude podanou žádost o azyl posuzovat. K tomuto účelu slouží dublinská kritéria obsažená ve výše uvedeném Dublinu II.

2.1.4 Amsterdamská smlouva

Původně byla azylová politika obsažena v kapitole 7 hlavy II Schengenské prováděcí úmluvy, tedy mimo právní rámec Evropského společenství. Posléze byla tato problematika institucionalizována Maastrichskou smlouvou jako společná politika třetího pilíře Evropské unie na mezivládní úrovni.

Zásadní legislativní změnu v oblasti azylové a přistěhovalecké politiky přinesla však až Amsterdamská smlouva, která byla podepsána 2. října 1997 a v platnost vstoupila 1. května 1999. Tato smlouva začlenila problematiku azylu do nové hlavy IV-Vízová, azylová a přistěhovalecká politika a jiné politiky týkající se volného pohybu osob Smlouvy o Evropské unii a zajistila její přesun do prvního pilíře Evropské unie. Z tohoto důvodu byla problematika azylu a přistěhovalectví zařazena do společných politik Evropské unie a je v současné době upravována právními akty komunitárního práva.

2.2 Společná imigrační politika Evropské unie

V úvodu této kapitoly, která se věnuje imigrační politice Evropské unie, je nejprve zapotřebí objasnit samotný pojem imigrační politiky.

Imigrační politiky jsou politiky „*směřující k přímé či nepřímé regulaci a řízení pohybu lidí přes mezinárodní hranice – v případě Evropské unie přes její vnější hranice – a jejich pobytu na území států, jejichž nejsou občany. Migrační politiky se týkají jak regulace a usměrňování legální migrace, tak postihu a prevence nelegální migrace. Patří sem např. vydávání víz a pasů, ostraha a regulace překračování hranic, podmínky udělování ochrany cizincům prostřednictvím azylu, ..., politiky imigrační a integrační [7].*“

Od roku 1999 se Evropská unie zavázala rozvíjet společnou imigrační politiku, k čemuž v průběhu let vypracovala a přijala řadu dlouholetých programů, ve kterých si stanovila priority, zásady a nástroje pro další rozvoj a zefektivnění společné imigrační politiky. V této kapitole je zachyceno několik z těchto programů a sdělení, mezi které patří Program z Tampere, Haagský program, Globální přístup k migraci, sdělení Společná přistěhovalecká politika pro Evropu a v současnosti platný Stockholmský program.

2.2.1 Program z Tampere

Na zasedání Evropské Rady ve dnech 15. – 16. října 1999 ve finském Tampere byly řešeny otázky ohledně budování prostoru svobody, bezpečnosti a práva z oblasti azylu a migrace shrnuté do tzv. Programu z Tampere. Tento program se stal výzvou k utváření společné imigrační politiky Evropské unie a vytyčil čtyři směry, kterými se měla imigrační politika Evropské unie ubírat. Oblasti tohoto programu zahrnují:

- Partnerství se zeměmi původu, v rámci kterého byla řešena problematika chudoby, zlepšování životních podmínek a pracovních příležitostí a zajišťování dodržování lidských práv, zejména žen, dětí a menšin.
- Společný evropský azylový systém, na jehož základě měl být vytvořen společný azylový systém, který měl jednoznačně určit stát příslušný k posouzení žádosti o azyl, stanovit společné normy pro spravedlivé a účinné azylové řízení, společné podmínky pro přijetí žadatelů o azyl a pravidla uznávání statutu uprchlíka.
- Spravedlivé zacházení se státními příslušníky třetích zemí, prostřednictvím kterého měla Evropská unie zajistit spravedlivé zacházení se státními příslušníky třetích zemí, kteří pobývají na území Evropské unie legálně a poskytnout jim

prostřednictvím integrační politiky práva a povinnosti srovnatelné s právy a povinnostmi občanů Evropské unie.

- Řízení migračních toků, v rámci kterého byl řešen rozvoj spolupráce se zeměmi původu a tranzitu, možnosti legálního přistěhovalectví, boj s nelegálním přistěhovalectvím a prevence všech forem obchodování s lidmi.

2.2.2 Haagský program

Haagský program přijatý na summitu ve dnech 4. – 5. listopadu 2004 Evropskou Radou, který představoval nový víceletý plán rozvoje pro oblast práva a vnitřních věcí, navázal na předcházející Program z Tampere a zároveň čelil novým výzvám v oblasti bezpečnosti v Evropě v důsledku teroristického útoku v USA ze dne 11. září 2001 a v Madridu dne 11. března 2004. Hlavním cílem tohoto dokumentu sestaveného na období 2005 – 2010 byl boj proti mezinárodnímu terorismu a zajištění mezinárodní ochrany. Vedle těchto cílů byl Haagský program zaměřen také na vytvoření společného azylového systému, zlepšení přístupu k soudům, na praktickou policejní a justiční spolupráci, na sbližování právních předpisů a tvorbu společných politik. V rámci Haagského programu bylo stanoveno následujících deset priorit:

- Posílení základních práv a občanství, v rámci kterého se Evropská unie zaměřila na prosazování dodržování základních práv v evropských politikách, především věnovala zvláštní pozornost právům dětí, boji proti násilí na ženách, proti diskriminaci a zajištění ochrany osobních údajů.
- Protiteroristická opatření, v rámci tohoto opatření se Evropská unie zaměřila na integrovaný a soudržný boj proti mezinárodnímu terorismu, na snahy předcházet tomuto fenoménu posílením vzájemné spolupráce mezi členskými zeměmi a prostřednictvím spolupráce na úrovni Evropské unie se třetími zeměmi. Na základě těchto snah bylo vydáno Sdělení o ochraně infrastruktury a Sdělení o prevenci a boji proti financování terorismu.
- Stanovení vyváženého přístupu k migraci, v rámci tohoto bodu se Evropská unie zaměřila na vytvoření vyváženého přístupu k řešení legální a nelegální migrace realizovaného prostřednictvím Sdělení Komise ze dne 19. července 2006 o politických prioritách v boji proti nelegálnímu přistěhovalectví státních příslušníků třetích zemí KMO (2006) 402 a Sdělení Komise o plánu politiky v oblasti legální migrace z roku 2005 KMO (2005) 669. Dále se Evropská unie v této oblasti zaměřila na posílení spolupráce se třetími zeměmi ve všech oblastech imigrace,

včetně zpětného přebírání a navracení cizinců prostřednictvím Programu solidarity a řízení migračních toků pro období 2007 – 2013, na jehož základě byl zřízen dne 23. května 2007 Fond pro vnější hranice, Evropský návratový fond, Evropský uprchlický fond a dne 25. června 2007 Evropský fond pro integraci státních příslušníků třetích zemí.

- Rozvoj integrovaného řízení vnějších hranic, v rámci plnění tohoto bodu byla Evropskou unií zřízena, Nařízením Rady č. 2007/2004 ze dne 26. října 2004 o zřízení Evropské agentury pro řízení operativní spolupráce na vnějších hranicích členských států Evropské unie, agentura FRONTEX. Dále Evropská unie usilovala o rozvoj integrovaného řízení vnějších hranic prostřednictvím rozvoje Vízového informačního systému a prostřednictvím integrace biometrických prvků (Nařízení Rady č. 2252/2004 ze dne 13. prosince 2004 o normách pro bezpečnost a biometrické prvky v cestovních pasech a cestovních dokladech vydaných členskými státy) v cestovních pasech a dokladech a to právě v důsledku zmíněných událostí 11. září 2001 v USA.
- Vytvoření společného azylového řízení
- Maximalizace příznivého dopadu přistěhovalectví, v rámci této oblasti se Evropská unie zaměřila na vytvoření evropského rámce pro integraci a zlepšení vzájemného porozumění mezi náboženstvími a kulturami.
- Nalezení správné rovnováhy mezi soukromím a bezpečností při sdílení informací
- Vývoj strategické koncepce boje proti organizovanému zločinu
- Skutečný evropský prostor práva
- Sdílení odpovědnosti a solidarity, v rámci této oblasti bylo řešeno financování budoucích programů pro zajištění prioritních oblastí v rámci tohoto programu.

2.2.3 Globální přístup k migraci

Ve dnech 15. -16. prosince 2005 Evropská rada přijala koncepci s názvem Globální přístup k migraci, která obsahovala opatření zaměřená na Afriku a Středomoří. Tato opatření měla za cíl podporovat spolupráci Evropské unie s jižními sousedními zeměmi (např. Marokem, Alžírskem a Libyí) a omezit tak nelegální migraci, lépe řídit migraci legální, zajistit návrat nelegálních migrantů a zajistit ostrahu jižních námořních hranic. Od roku 2007 byla tato koncepce rozšířena také na regiony na východě a jihovýchodě, ze kterých přicházel velký počet imigrantů (např. z Turecka, Ruska, Arménie, Gruzie, Ukrajiny, Moldavska, Běloruska atd.).

2.2.4 Společná přistěhovalecká politika pro Evropu

Sdělení Společná přistěhovalecká politika pro Evropu, které obsahuje zásady, opatření a nástroje současné imigrační politiky Evropské unie, přijala Komise dne 17. června 2008. Toto sdělení obsahuje deset zásad rozdělených do tří oblastí (prosperita, solidarita a bezpečnost), ze kterých vychází současná imigrační politika Evropské unie.

První z oblastí, která je označena jako Prosperita a přistěhovalectví zahrnuje tyto zásady:

1. Jasná pravidla a rovné podmínky, skrze tuto zásadu má Evropská unie zajistit podporu legální migrace prostřednictvím jasných a spravedlivých pravidel a poskytováním informací zájemcům o legální vstup do členských zemí Evropské unie.
2. Soulad mezi dovednostmi a potřebami, tzn., že ekonomické přistěhovalectví by se mělo odvíjet od potřeb pracovního trhu.
3. Integrace je klíčem k úspěšnému přistěhovalectví, tzn., že integrace by měla probíhat vzájemně mezi členskými státy.

Druhá z oblastí, která má označení Solidarita a přistěhovalectví zahrnuje tyto zásady:

4. Transparentnost, důvěra a spolupráce, tzn., že členské státy Evropské unie mají vyvíjet společné úsilí při realizaci imigrační politiky.
5. Účinné a soudržné využívání dostupných prostředků, tato zásada zahrnuje financování ochrany vnějších hranic.
6. Partnerství s třetími zeměmi, tzn., že problematika migrace má být součástí vnějších politik Evropské unie, zvláště politik rozvojové spolupráce.

Třetí oblast označena jako Bezpečnost a přistěhovalectví obsahuje tyto zásady:

7. Vízová politika, která slouží zájmům Evropy, tzn., že vízová politika má usnadnit vstup návštěvníkům, ale zároveň dbát na bezpečnost prostřednictvím kontroly žadatelů o azyl pomocí nových technologií.
8. Integrovaná správa hranic, tzn., že má být zajištěna integrita schengenského prostoru posílením správy vnějších hranic.
9. Posílení boje proti nelegálnímu přistěhovalectví a nulová tolerance v případech obchodu s lidmi, tato zásada zahrnuje boj proti nezákonnému zaměstnávání a ochranu obětí obchodu s lidmi.
10. Udržitelné a účinné návratové politiky

Těchto deset zásad společné imigrační politiky Evropské unie vychází ze závěrů Evropské Rady z Tampere z roku 1999, Haagského programu z roku 2004 a Globálního přístupu k migraci přijatého Evropskou Radou v roce 2005.

2.2.5 Stockholmský program

Stockholmský program, který navazuje na předchozí Program z Tampere a Haagský program, neboť obdobně jako oba předchozí programy stanovuje priority pro prostor svobody, bezpečnosti a práva, schválila Evropská Rada 2. prosince 2009 na následující období let 2010 – 2014.

Tento program stanovuje šest priorit s cílem zaměřit se na zájmy a potřeby občanů Evropské unie:

- Podpora občanství a základních práv, která je zaměřena na ochranu osobních údajů, neomezené uplatňování práva volného pohybu a s tím související rozšiřování Schengenského prostoru.
- Evropa jako prostor práva a spravedlnosti
- Evropa jako ochránce, jejímž cílem je vytvořit strategii pro zajištění bezpečnější Evropy prostřednictvím posílení spolupráce např. v boji proti organizovanému zločinu, v ochraně proti mezinárodnímu terorismu.
- Přístup k Evropě v globalizovaném světě, jejímž cílem je zajistit spolupráci v rámci boje s nelegálním přistěhovalectvím a přeshraniční trestní činností, prostřednictvím integrované správy vnějších hranic Evropské unie a rozvojem vízové politiky.
- Evropa jako prostor odpovědnosti, solidarity a partnerství v záležitostech migrace a azylu, v rámci které si Evropská unie stanovila za cíl vypracovat komplexní imigrační politiku, která má být soudržným a účinným nástrojem, jak reagovat na výzvy a příležitosti ve všech oblastech imigrace (např. využití výhod legálního přistěhovalectví, boj proti nelegálnímu přistěhovalectví a obchodu s lidmi) v rámci Evropské unie.
- Úloha Evropy v globalizovaném světě, jejímž cílem je zajistit spolupráci zemí Evropské unie se sousedními zeměmi a partnerství se třetími zeměmi (např. readmisní smlouvy, návratové politiky atd.).

Z výše uvedených programů je patrné, že současná společná imigrační politika se zaměřuje na několik významných oblastí, kterými jsou: sjednocování a rozvoj vízové a azylové politiky, zajištění integrované správy hranic a ochrana prostoru svobody, rozvoj vzájemné

spolupráce mezi členskými zeměmi a spolupráce Evropské unie se třetími zeměmi prostřednictvím readmisních smluv a rozvojem návratové politiky v oblasti boje s nelegálním přistěhovalectvím, boj proti obchodování s lidmi a postihy zaměstnavatelů zaměstnávajících ilegálně nelegální imigranty (viz kapitola 3.4) a v neposlední řadě s imigrací úzce související zajištění ochrany proti mezinárodnímu terorismu a problematika integrace cizinců do společnosti hostitelských zemí.

3 VÝVOJ IMIGRACE A NELEGÁLNÍHO PŘISTĚHOVALECTVÍ, SOUČASNÝ STAV A AKTUÁLNÍ SITUACE V EVROPSKÉ UNII

3.1 Historie migrace a nelegálního přistěhovalectví v Evropě a současnost

Historie migrace člověka je značně obsáhlá, neboť provází člověka od jeho prvopočátku. Z tohoto důvodu se tato kapitola pouze ve stručnosti zaměřuje na historii migrace v Evropě od konce raného novověku, přes období 1. a 2. světové války, až po současný stav.

V Evropě raného novověku se na velké vzdálenosti po vodě i po souši přesouvaly nejrůznější skupiny dočasných migrantů i těch, kdo cestovali po Evropě trvale. Někteří lidé se stěhovali za výdělkem (např. architekti, umělci, kupci, sezónní pracovníci atd.), za prací, někteří vedli „potulný život (např. vojáci, námořníci, zaměstnanci koloniální správy atd.) a někteří se stávali také uprchlíky a vyhnanci, kteří byli donuceni opustit svou vlast převážně z náboženských důvodů (v 17. století hugenoti, valdenští a v 18. století pak exulanti ze Salcburska). Příliv těchto migrantů byl v přijímacích zemích velmi vítán, jelikož představoval nárůst počtu produktivního obyvatelstva a objemu vybíraných daní.

Období 19. století evropských dějin, které trvalo od konce napoleonských válek do první světové války, bylo v historii migrace charakteristické „proletářskou masovou migrací“, která se v éře liberalismu mohla svobodně rozvíjet. Tato hromadná migrace vycházela z krizemi poznamenaného přechodu od agrární společnosti ke společnosti průmyslové.

Po vypuknutí první světové války v srpnu roku 1914, kdy byly zmobilizovány milionové armády, se ekonomiky a pracovní trhy evropských států začaly ocitát v krizi. V důsledku rozvoje zbrojního průmyslu tato krize částečně polevila, ale v průběhu války se situace opět zhoršila, neboť další a další vojenské odvody vyvolaly v některých zemích nedostatek kvalifikované pracovní síly. Vlivem těchto okolností byly získávány nové pracovní síly z řad nezaměstnaných žen, mladistvých a v neposlední řadě také pracovníků ze zahraničí (z Afriky, Asie a Latinské Ameriky). Důsledkem tohoto opatření byl příliv cizinců směřující do Evropy a internacionalizace národních válečných ekonomik a z určité části i vojsk. S obdobím první světové války a obdobím bezprostředně po válce úzce souvisí také útoky, vyhnání a nucená přesídlení vyvolaná válkou a jejími důsledky.

Příměří a mírové smlouvy, kterými byla ukončena první světová válka v roce 1918, přinesly dalekosáhlou restrukturalizaci politického uspořádání poválečné Evropy a další vlnu

nedobrovolné migrace, způsobenou vznikem nových státních útvarů v oblasti střední, jihovýchodní a východní Evropy a nově vzniklých diktatur. Tyto politické změny vyvolaly řadu uprchlických vln a přesídlování, v rámci kterých bylo přinuceno k nedobrovolné migraci přibližně pět milionů obyvatel [6].

První světová válka a poválečné období změnily zásadním způsobem přístup států k migraci. Byla ukončena éra liberální migrační politiky. Nový přístup a intervence státu se odrazila v řadě správních, kontrolních a regulačních opatření, která zahrnovala zpřísněné imigrační kontroly, uzavírání pracovních trhů nebo jednotlivých profesních oblastí ve prospěch domácích pracovních sil. Prostřednictvím těchto opatření došlo po roce 1918 k postupnému omezení a usměrnění zahraniční migrace na území poválečné Evropy.

Druhá světová válka přinesla na rozdíl od první světové války ještě masivnější pohyby vojsk a mnohem závažnější důsledky pro populační vývoj Evropy. Období druhé světové války a období bezprostředně po ní bylo v oblasti problematiky migrace dobou útěků, vyhnání, deportací a přesunů na nucené práce.

Realizace německé představy uspořádání světa měla zhoubné důsledky hlavně v oblasti východní Evropy a na východě střední Evropy, kde docházelo k vyhánění a deportaci celých skupin obyvatelstva, skryté pod pojmem „přesídlování“. Proces přesídlování příslušníků německé menšiny započal již v roce 1939. Pro usazení německých obyvatel bylo na druhé straně nutné „přesídlení“, tedy vyhnání a deportace místních např. polských, českých nebo židovských obyvatel.

Německo se stalo po druhé světové válce oblastí velkých mezinárodních a vnitřních migračních pohybů. K uprchlíkům a vyhnancům, kterých koncem roku 1946 bylo 10 milionu a v roce 1950 už 12,5 milionu, se přidalo asi 11 milionů nucených migrantů [6]. Útěky a vyhnání Němců z východní oblasti střední Evropy a jihovýchodní Evropy (ČSR, Polsko, Rumunsko atd.) vyvolaly následnou vlnu migrace milionů osob do Němci uvolněných oblastí. Tato vlna migrace zapříčinila, že se západní Evropa, která byla jako celek od 16. století kontinentem emigrace, stala po druhé světové válce kontinentem imigrace.

Migrační pohyby směřující do Evropy po ukončení přesunů poválečného období přicházely ve vzájemně se překrývajících vlnách. V případě koloniálních národů zasažených dekolonizačním procesem převažovala reemigrace Evropanů a imigrace osob mimoevropského původu ze zámořských teritorií. V letech 1940 – 1975 přišlo do Evropy z kolonií asi sedm milionů osob evropského původu tzv. „eurokoloniální imigranti“ [6]. Nejvíce těchto eurokoloniálních imigrantů přijala Velká Británie, která ve své době byla

jedním z největších kolonizátorů, především z Keni, Indie a Malajsie. Oproti tomu Francie a Itálie byly vázány na severní Afriku, Belgie na Kongo, Nizozemí na Indonésii a Portugalsko na Angolu a Mosambik. Postkoloniální migrace nebyla vyvolána pouze konflikty či hospodářskou a sociální krizí ve výchozích zemích, ale byla podporována také zájmen bývalých kolonizátorů o levné pracovní síly, proto se od poloviny 50. let souběžně s těmito migračními pohyby vlivem nedostatku pracovních sil rozvinula pracovní migrace, která měla převážně vnitroeurospký charakter a rozdělila Evropu na severní cílovou a jižní výchozí oblast.

V polovině 70. let 20. století byla tato pracovní migrace z důvodu hospodářské krize, způsobené nárůstem cen ropy vlivem „rovných šoků“ v roce 1973, také z obavy ze změny dočasných pracovních pobyků na trvalé a z důvodu xenofobních a obranných postojů vůči některým skupinám přistěhovalců (ve Francii proti Severoařičanům, v Německu vůči Turkům), omezena nebo úplně zastavena. Novou politikou cílových zemí v tomto období se staly snahy o podnícení návratu zahraničních pracovníků do zemí jejich původu. Přestože tato nová restriktivní politika omezila další pracovní migraci, posílila jiné druhy přistěhovalectví, mezi které patřilo přistěhovalectví na základě sjednocování rodin. Cílové země se pod vlivem nových skutečností musely začít zabývat novými problémy spojenými s tímto druhem migrace a to problematikou integrace (začlenění) cizinců do společnosti přijímacích zemí.

Tendence restriktivní politiky a uzavření hranic zemí severní, západní a střední Evropy vůči pracovní migraci přetrvávající až do 80. let 20. století s sebou přinesly i jakousi změnu imigračních toků. Vlny imigrantů začaly proudit přes relativně propustné hranice a rozsáhlou nabídku práce, často neregulárními cestami, do zemí jižní Evropy. Země jako Itálie, Portugalsko, Španělsko a Řecko se změnily ze zemí emigrace na země imigrační, což je postavilo před zcela novou situací, kterou bylo třeba řešit přijímáním nových zákonů a programů v oblasti imigrace.

Současná situace v oblasti migrace a uprchlictví je nejvýrazněji určována dvěma historickými událostmi, které výrazně poznamenaly naši současnost. První z těchto událostí byl konec studené války na přelomu 80. a 90. let 20. století.

Konec studené války přinesl paradoxní důsledky. Na jedné straně přinesl výrazné zlepšení politické a ekonomické situace pro obyvatele středoevropských a východoevropských zemí, v důsledku čehož se tyto země proměnily z emigračních na tranzitní a postupně na imigrační. Ale na straně druhé přinesl konec studené války kolaps komunismu, který vedl v některých státech k výbuchu nacionalismu, etnickým válkám a politické nestabilitě, což podnítilo v 90.

letech 20. století novou vlnu uprchlíků směřující do Evropy převážně z území bývalé Jugoslávie (1991 – 1995 Chorvatsko – srbské války, 1992 – 1995 válka v Bosně, 1998 – 1999 konflikt v Kosově). To vedlo ke vzniku nových či oživení starých migračních tras a střední a východní Evropa, která byla v době studené války „uzavřena okolnímu světu“, začala díky své poloze mezi východem a západem hrát klíčovou roli v oblasti migrace, uprchlictví a nelegálního pašování lidí.

Druhou událostí, která silně ovlivnila oblast migrační politiky v mnoha zemích světa, byl teroristický útok na USA 11. září 2001. Tento teroristický útok inicioval kampaň zaměřenou proti mezinárodnímu terorismu. V rámci této kampaně byla ve všech hospodářsky vyspělých zemích upřednostňována politika bezpečnosti, která vedla ke striktní kontrole pohybu osob a zpřísnění azylové politiky se zaměřením na imigranty pocházející z muslimských zemí.

K zavádění restrikcí a zpřísnování azylové politiky vůči uprchlíkům a žadatelům o azyl přispěla začátkem 21. století hospodářská krize a sociální problémy západních společností. V důsledku růstu nezaměstnanosti, demografických změn a krize sociálního státu jsou v současné době uprchlíci a imigranti vnímáni jako potenciální konkurenti na trhu práce a v oblasti sociálních služeb. Období po roce 2001 představovalo vyvrcholení procesu zpřísnování azylové politiky, který byl zahájen již v 70. a 80. letech 20. století.

3.2 Imigrace současnosti v Evropské unii

Do Evropy v posledních desetiletích proudí čím dál větší počet mezinárodních migrantů a mezi nimi i žadatelů o azyl prostřednictvím migračních proudů z východu na západ a z jihu na sever, především z chudších zemí do zemí vyspělých. Z toho lze usuzovat, že za současnými masivními imigračními proudy do členských zemí Evropské unie stojí především rozdělení světa na bohatý a rozvíjející se. V tomto směru proti sobě na jedné straně stojí politické svobody, stabilita, prosperující ekonomiky, vysoký životní standart, sociální jistoty a na straně druhé ekonomická a politická nestabilita, životní a sociální nejistoty, pronásledování a útlak doprovázené nepříznivými demografickými (výrazný populační růst) a ekologickými (např. přírodní katastrofy) aspekty.

Právě Evropská unie v tomto směru představuje stabilní, bezpečný a zároveň tržní prostor na světě a z tohoto důvodu přitahuje na jedné straně legální migranty v rámci ekonomické, pracovní migrace a migrace v rámci slučování rodin a na straně druhé ilegální přistěhovalce, uprchlíky a žadatele o azyl.

Imigrace směřující do zemí Evropské unie obdobně jako v ostatních státech s sebou přináší řadu důsledků, se kterými se musí cílové země vypořádat.

Přináší s sebou řadu sociálních problémů a napětí spojených především se strachem obyvatel hostitelské země o práci, obavami o bezpečnost a strachem z terorismu, který je v současné době s imigrací úzce spojen. Je také propojena s xenofobií a rasismem, ať na straně původní společnosti hostitelské země nebo na straně přistěhovalců, kteří do této země přicházejí. V tomto směru je velmi nebezpečný vznik uzavřených nebo izolovaných komunit, což dokazuje např. Francie, kde na okrajích velkých měst vznikly lokality s velkou nezaměstnaností a špatnou úrovní vzdělání. Tento stav vyvolává nespokojenost a radikalizaci mezi druhou a třetí generací imigrantů, kteří se již ve Francii narodili.

V tomto směru přináší imigrace další důsledek, který s ní úzce souvisí a tím je nutnost integrace cizinců. Integrace (jazykové kurzy, vzdělávání atd.) by měla usnadnit začlenění cizinců do většinové společnosti, omezit tak sociální napětí a zvýšit flexibilitu imigrantů a jejich dětí. Bohužel v oblasti integrace neexistuje jasný návod, jak se s příchodem velkého počtu imigrantů vyrovnat a jak by měla integrace probíhat. Každá země, ať už se jedná o členskou zemi Evropské unie nebo ne, si hledá vlastní cestu. V této oblasti související s imigrací se většinou zemí Evropské unie příliš nedaří (např. Německo, Francie, atd.), neboť imigranti, převážně muslimského vyznání, se ve většině případů nechtějí integrovat a přijmout zvyklosti a právní řád hostitelské země a naopak usilují o začlenění a prosazení svých zvyků, od kterých údajně utíkají, do společnosti hostitelské země (např. kauza v Itálii s kříži ve školách, dále stavby mešit, zahalování tváří atd.) a tudíž nejsou ochotni se začlenit. Integrace cizinců je v současnosti oblastí, ve které dochází v souvislosti s imigrací k selhávání.

Vedle výše zmíněné integrace se členské země Evropské unie, obdobně jako ostatní státy, brání před nezvladatelným počtem imigrantů prostřednictvím zavádění vízové povinnosti vůči zemím, ze kterých pochází nekontrolovatelný proud imigrantů, zpřísněním pravidel pro pobyt a zaměstnávání cizinců, zpřísněním kontroly vnějších hranic, uzavíráním readmisních dohod se zeměmi původu imigrantů a snahou o zlepšení tamní ekonomické a politické situace.

V případech zavádění vízové povinnosti a zpřísnění legislativy v oblasti legálního vstupu imigrantů v zemích Evropské unie však dochází k selhávání snah o omezení imigračních proudů, neboť v těchto případech je na jedné straně omezen a regulován legální proud, ale na straně druhé vznikají nové nelegální proudy, neboť imigranti, kteří se do cílové země nedostanou prostřednictvím legální cesty, hledají způsoby nelegální. Lze tedy říci, že

v tomto směru by měla Evropská unie usilovat o zjednodušení a sjednocení přístupu k legálnímu vstupu a nastolit takovou společnou migrační a azylovou politiku, která by byla prospěšná jak cílovým zemím Evropské unie, tak přicházejícím imigrantům.

Do budoucnosti se chce Evropská unie v oblasti imigrace a především v oblasti zajištění své ochrany a ochrany členských zemí před nadměrným přílivem legálních i nelegálních imigrantů zaměřit na posílení pravomocí agentur Evropské unie působících v oblasti migrační politiky, zejména agentury FRONTEX, EUROPOLU a Evropského podpůrného úřadu pro otázky azylu. Bude také usilovat o posílení ochrany vnějších hranic zajištěním evropského systému ochrany hranic EUROSUR, o posílení řízení schengenského prostoru. V neposlední řadě bude Evropská unie nadále usilovat o globalizaci společné migrační a azylové politiky prostřednictvím rozšíření spolupráce se třetími zeměmi v oblasti pracovní migrace, návratové politiky a poskytování azylu a posílení spolupráce mezi úrovněmi Evropské unie a úrovněmi národními členských zemí. Lze tedy říci, že Evropská unie obdobně jako v předchozích letech bude i nadále usilovat o vytvoření věrohodné, spravedlivé a především účinné společné migrační a azylové politiky, která by měla být prospěšná všem dotčeným stranám.

3.2.1 Vybrané statistiky imigrace do zemí Evropské unie v období 1989 - 2011

Srovnání úrovně imigrace do jednotlivých členských zemí Evropské unie je značně komplikováno, nejen rozdílnými metodikami zjišťování počtu cizinců, ale i odlišnou interpretací toho, kdo je považován za imigranta. Zjišťování počtu a struktury imigrantů v příslušných zemích závisí tedy na praxi dané země. Z tohoto důvodu jsou data získaná prostřednictvím EUROSTATU (Evropský statistický úřad) do jisté míry nekomplexní a mnohdy také data chybí.

Pro přiblížení dané problematiky jsou data o imigraci, do zemí Evropského společenství a od roku 1993 do Evropské unie, od roku 1989 – 1999 zachycena v následující tabulce č. 1, která obsahuje statistické údaje vybraných členských zemí. Tato data jsou z důvodu nekomplexnosti statistických údajů poskytovaných EUROSTATEM pouze orientační.

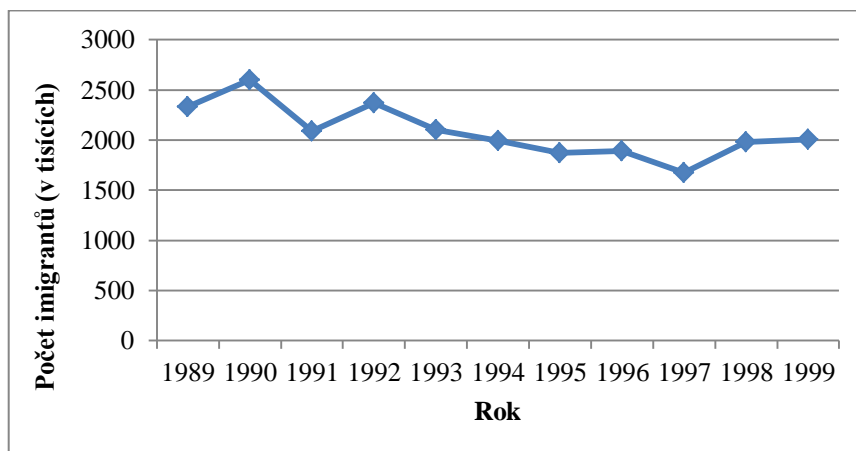
Tabulka 1: Statistiky imigrantů u vybraných zemí, které jsou v současnosti členskými zeměmi Evropské unie v letech 1989 – 1999 (v tisících)

Země/rok	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	Celkem	Podíl v %
Belgie	54	63	68	67	64	66	63	62	59	62	68	696	3,2%
Dánsko	38	41	44	43	43	45	63	54	50	51	50	522	2,4%
Německo	1522	1652	1199	1502	1277	1083	1096	960	841	802	874	12808	56,5%
Řecko	39	42	24	32	28	18	21	22	22			248	1,0%
Španělsko	34	34	24	39	33	34	36	30	58	81	127	530	2,2%
Francie	105	97	102	111	94	64	50	47	66	100		836	3,5%
Irsko	27	33	33	41	35	30	31	39	44	44	47	404	1,8%
Itálie	81	167	127	114	100	99	97	172		166	190	1313	5,4%
Lucembursko	9	10	11	11	10	10	10	10	10	12	13	116	0,5%
Nizozemí	99	117	120	117	119	92	96	109	110	122	120	1221	5,6%
Rakousko						95		70	70	70	87	392	1,6%
Portugalsko				14	10	6	5	4	3	6	14	62	0,3%
Finsko	11	14	19	15	15	12	12	13	14	14	15	154	0,7%
Švédsko	66	60	50	45	62	84	46	40	45	49	50	597	2,7%
Velká Británie	250	267	267	216	210	253	246	258	285	402	354	3008	12,5%
Celkem	2335	2597	2088	2367	2100	1991	1872	1890	1677	1981	2009	24119	100,0%

Zdroj: Vlastní zpracování dle údajů Eurostatu

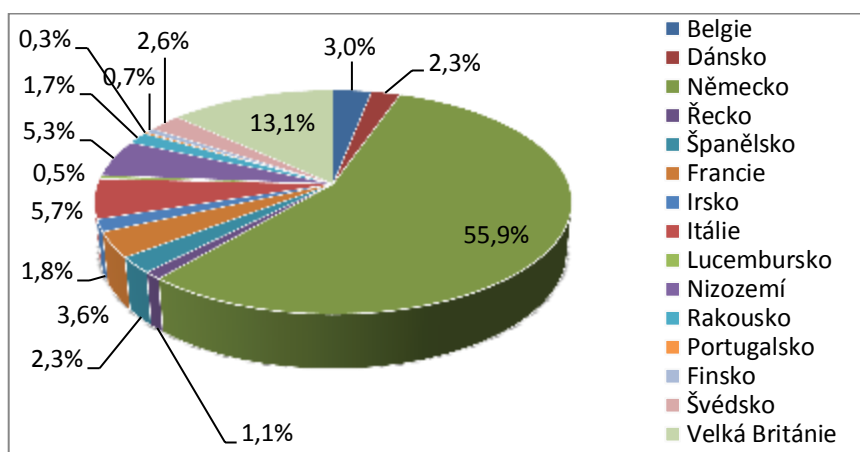
Celkovou situaci v letech 1989 – 1999 vykresluje graf č. 1, který zachycuje celkovou imigraci v jednotlivých letech tohoto období ve vybraných zemích, které jsou v současnosti členskými zeměmi Evropské unie a graf č. 2, který vyjadřuje podíl imigrantů (v %) v jednotlivých zemích a tím poukazuje na to, které evropské země byly v letech 1989 - 1999 nejatraktivnějšími pro příchozí imigranty, a kterými směry se ubíraly imigrační toky.

Graf 1: Průběh imigrace ve vybraných zemích Evropské unie v letech 1989 - 1999

Zdroj: Vlastní zpracování dle údajů Eurostatu

Graf 2: Podíl imigrantů (v %) na celkový počet imigrantů ve vybraných současných zemích Evropské unie v letech 1989 – 1999

Zdroj: Vlastní zpracování dle údajů Eurostatu

Vývoj imigrace v letech 2000 – 2011 lze sledovat v následujících tabulkách č. 2 a 3, které zachycují počet cizinců v jednotlivých členských zemích v současné Evropské unii. Z celkového úhrnu počtů cizinců za daná období v jednotlivých zemích je patrný nárůst počtu imigrantů žijících v některé z členských zemí Evropské unie. Tento nárůst způsobený převážně ekonomickou a politickou stabilitou příslušných zemí je zachycen v následujícím grafu č. 3.

Tabulka 2: Statistiky cizinců v zemích dnešní EU – 27 v letech 2000 – 2005

Země/Období	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Belgie	897 110	861 685	846 734	850 077	860 287	870 862
Bulharsko	:	25 634	:	:	:	:
Česká republika	239 198	180 261	163 805	179 154	195 394	193 480
Dánsko	259 361	258 630	266 729	265 424	271 211	267 604
Německo	7 336 111	7 267 568	7 318 263	7 347 951	7 341 820	7 287 980
Estonsko	274 309	:	:	:	:	:
Irsko	120 291	147 597	278 625	241 569	215 200	245 689
Řecko	:	762 191	:	:	891 197	:
Španělsko	819 886	1 163 816	1 560 724	2 189 213	2 771 962	3 371 394
Francie	:	:	:	3 263 186	:	3 623 063
Itálie	1 270 553	:	:	1 549 373	1 990 159	2 402 157
Kypr	57 800	61 600	66 100	72 500	83 500	98 100
Lotyšsko	609 748	581 689	556 801	534 534	514 966	487 212
Litva	:	35 094	:	:	:	32 327
Lucembursko	:	162 285	166 700	170 700	177 600	183 600
Maďarsko	153 125	115 809	116 429	115 888	130 109	143 774
Malta	8 558	9 751	9 564	10 358	11 000	11 999
Nizozemsko	651 532	667 802	690 393	699 954	702 185	699 351

Rakousko	698 649	710 926	730 261	746 753	754 216	774 401
Polsko	:	41 000	41 375	41 650	41 950	42 763
Portugalsko	190 898	216 484	224 932	238 746	:	:
Rumunsko	:	:	25 645	:	25 645	25 929
Slovinsko	42 524	42 279	45 273	44 693	45 294	44 285
Slovensko	:	:	:	29 854	29 855	22 251
Finsko	87 680	91 074	98 577	103 682	107 003	108 346
Švédsko	487 175	477 312	475 986	474 099	476 076	481 141
Spojené království	2 459 934	2 657 732	:	2 760 031	2 941 400	3 066 055
Celkem v EU	16 664 442	16 538 219	13 682 916	21 929 389	20 578 029	24 483 763

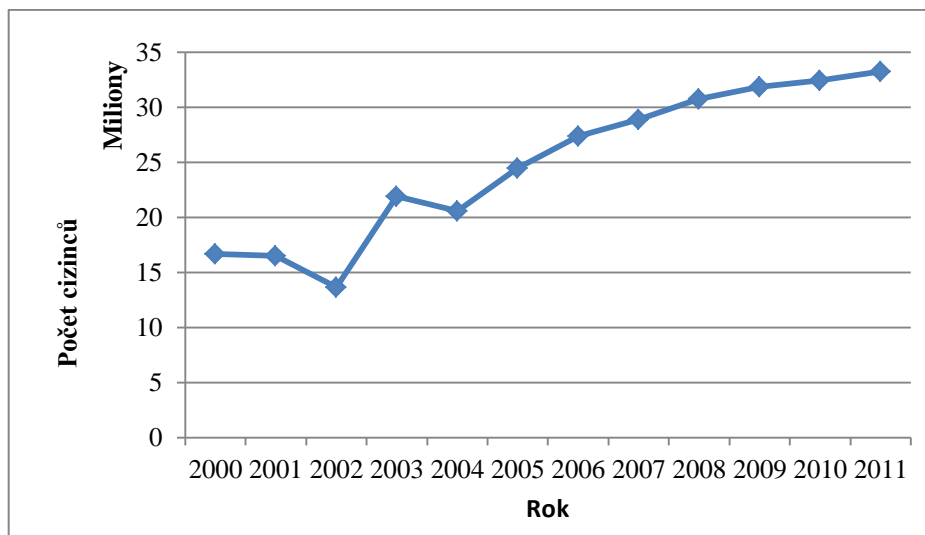
Zdroj: Vlastní zpracování dle údajů Eurostatu

Tabulka 3: Statistiky cizinců v zemích dnešní EU – 27 v letech 2006 – 2011

Země/Období	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Belgie	900 473	932 161	971 448	1 009 055	1 052 844	1 162 608
Bulharsko	26 000	25 500	24 402	23 838	34 427	38 815
Česká republika	258 360	296 236	347 649	407 541	424 419	416 737
Dánsko	270 051	278 096	298 450	320 033	329 797	345 884
Německo	7 289 149	7 255 949	7 255 395	7 185 921	7 130 919	7 198 946
Estonsko	242 000	236 400	229 300	214 437	212 659	208 038
Irsko	458 658	452 306	553 690	441 059	384 399	361 557
Řecko	884 000	887 600	906 400	929 530	954 784	956 007
Španělsko	4 002 509	4 606 474	5 262 095	5 650 968	5 663 525	5 654 630
Francie	3 510 000	3 650 100	3 674 000	3 783 308	3 769 016	3 824 828
Itálie	2 670 514	2 938 922	3 432 651	3 891 295	4 235 059	4 570 317
Kypr	110 200	118 100	125 300	124 649	127 316	167 783
Lotyšsko	456 758	432 951	415 493	404 013	392 150	379 778
Litva	32 862	39 687	42 934	41 505	37 001	33 567
Lucembursko	191 400	198 213	205 889	214 848	215 699	220 705
Maďarsko	156 160	167 873	176 580	186 365	200 005	209 202
Malta	12 000	13 877	15 460	18 128	18 088	20 384
Nizozemsko	691 357	681 932	688 375	637 136	652 188	673 235
Rakousko	796 666	804 779	835 182	864 397	876 355	907 407
Polsko	49 499	54 883	57 842	48 167	45 464	47 261
Portugalsko	276 000	434 887	446 333	443 102	457 306	448 083
Rumunsko	25 993	26 069	26 100	31 354	:	:
Slovinsko	48 968	53 555	68 621	70 554	82 176	82 746
Slovensko	25 563	32 130	40 904	52 545	62 882	67 976
Finsko	113 852	121 739	132 708	142 288	154 623	166 627
Švédsko	479 899	491 996	524 488	547 664	590 475	622 275
Spojené království	3 425 000	3 659 900	4 020 800	4 184 011	4 362 006	4 486 644
Celkem v EU	27 403 891	28 892 315	30 778 489	31 867 711	32 465 582	33 272 040

Zdroj: Vlastní zpracování dle údajů Eurostatu

Graf 3: Vývoj počtu cizinců v zemích dnešní EU – 27 v letech 2000 - 2011

Zdroj: Vlastní zpracování dle údajů Eurostatu

Pro vykreslení etnického (národnostního) složení skupin imigrantů směřujících do členských zemí Evropské unie jsou v této práci využity statistiky z let 2008, 2009 a 2010, neboť z převažujících imigračních proudů směřujících do zemí Evropské unie, historických, ekonomických a politických aspektů, se dá předpokládat, že toto složení se v průběhu let od roku 1989 nijak výrazně nezměnilo a i nadále převažují imigrační směry z Afriky a Asie.

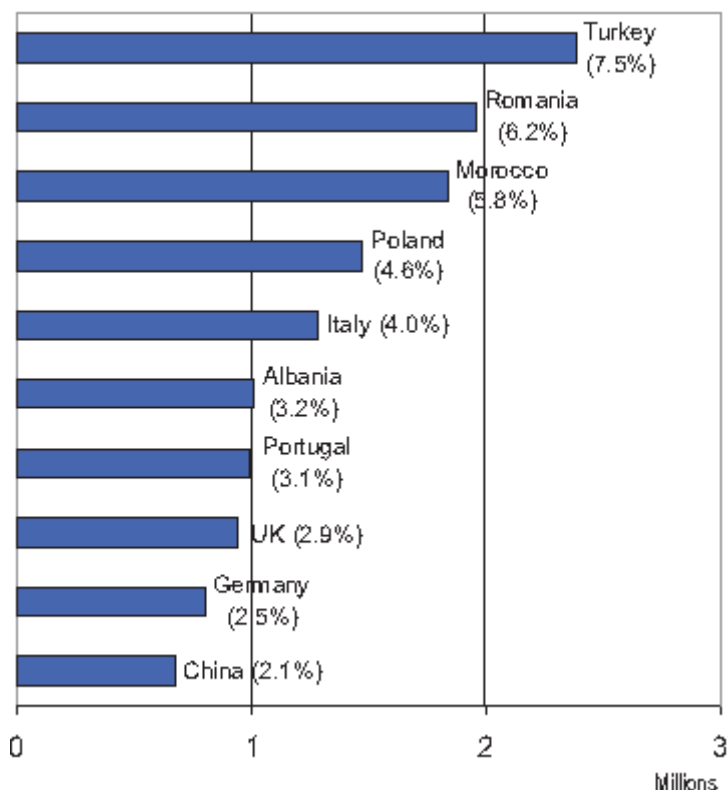
V roce 2008 bylo na území 27 členských zemí Evropské unie evidováno celkem 30,8 mil. cizinců, z toho 11,3 mil. byli obyvatelé jiného členského státu. Zbývajících 19,5 mil. tvořili cizinci pocházející ze zemí mimo Evropskou unii, z čehož 6 mil. bylo ze zbývajících evropských států, 4,7 mil. byli Afričané, 3,7 mil. byli Asiaté a 3,2 mil. Američané. Z toho vyplývá, že cizinci v tomto roce tvořili 6,2 % z celkové populace v zemích Evropské unie [30].

Nejvíce imigrantů v roce 2008 se usadilo v Německu (7,3 mil.), Španělsku (5,3 mil.), Velké Británii (4 mil.), Francii (3,7 mil.) a Itálii (3,4 mil.). Nejpočetnějšími skupinami, které se usadily v některé ze zemí Evropské unie, byly Turci (2,4 mil.), Maročané (1,7 mil.) a Albánci (1 mil.) [30].

V roce 2009 bylo na území členských zemí Evropské unie evidováno celkem 31,9 mil. cizinců, z čehož 11,9 mil. byli občané jiných členských zemí a zbytek 20 mil. byli příslušníci třetích zemí. Z toho vyplývá, že cizinci v tomto roce tvořili 6,4 % z celkové populace všech členských zemí Evropské unie. Obdobně jako v roce 2008 se nejvíce imigrantů usadilo v Německu, Španělsku, Velké Británii, Francii, Itálii a dále také v Lucembursku, Lotyšsku,

Estonsku, Rakousku a na Kypru. Nejpočetnějšími v roce 2009 byli Turci (7,5 %), Rumuni (6,2 %), Maročané (5,8 %) a další, jak je patrné z následujícího grafu [31].

Graf 4: Zastoupení cizinců v členských zemích EU dle národnosti v roce 2009

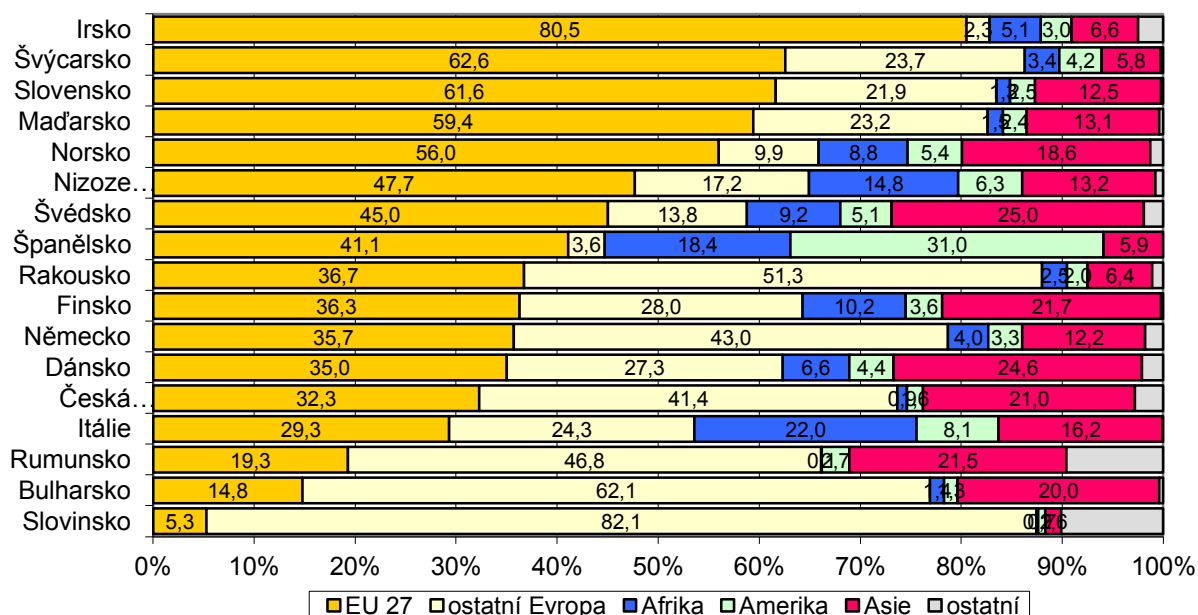
Zdroj: Eurostat

V roce 2010 činil celkový počet cizinců žijících na území Evropské unie 32,5 mil., což v tomto roce představovalo 6,5 % celkové populace všech členských zemí. Z tohoto množství bylo 12,3 mil. cizinců z jiného členského státu a zbývajících 20,2 mil. byli cizinci pocházející ze zemí mimo Evropskou unii.

Obdobně jako v předchozích dvou letech se největší počet cizinců usadil převážně v Německu (7,1 mil.), Španělsku (5,7 mil.), Velké Británii (4,4 mil.), Itálii (4,2 mil.), ve Francii (3,8 mil.) a Lucembursku, kde celkový podíl cizinců činil v roce 2010 43 % celkové populace. V tomto roce největší podíl cizinců, kteří se usadili v některé z členských zemí Evropské unie, tvořili Turci (2,4 mil.), Albánci a Ukrajinci. Dále to byli imigranti pocházející z Afriky – severní Afrika, Maroko, Alžírsko (25,5 %), z Asie – Indie, Čína (20,9 %), ze Severní a Jižní Ameriky – Ekvádor, Brazílie a Kolumbie (16,4 %) a Oceánie (0,9 %), jak je patrné na následujícím grafu [31].

Graf 5: Podíl cizinců ve vybraných zemích Evropské unie dle kontinentu v roce 2010

Vybrané evropské země: cizinci podle kontinentu

Pozn.: mezi "ostatní" je řazena Austrálie, Nový Zéland, Oceánie a kategorie "nezjištěno"

Zdroj: Eurostat

3.3 Problematika nelegálního přistěhovalectví v Evropské unii

V důsledku zavedení restriktivních migračních politik a zpřísněných pravidel poskytování azylu po roce 2001 došlo na území Evropské unie k nárůstu zaznamenaných případů nelegálního vstupu a pobytu v členských zemích Evropské unie. Z tohoto důvodu se staly snahy na omezování nelegálního přistěhovalectví jedním z diskutovaných a prioritních témat v rámci společné migrační politiky Evropské unie a migračních politik členských zemí.

Vzhledem k povaze tohoto fenoménu nejsou k dispozici přesné údaje, ale Evropská komise odhaduje, že se na území celé Evropské unie nachází nejméně 4,5 milionu nelegálních přistěhovalců, přičemž skutečná čísla mohou být i mnohem vyšší [25]. Na základě těchto odhadů lze říci, že orgány v zemích Evropské unie každoročně zadrží na svém území přibližně 500 000 nelegálních přistěhovalců, kteří se dostávají na území Evropské unie převážně přes vnější hranice jižních států např. Řecka, Malty, Itálie a Španělska.

Nejproblémovější oblastí v rámci nelegálního přistěhovalectví je v současné době Řecko, které čelí přílivu tureckých imigrantů a přes jehož území se řada nelegálních přistěhovalců dostává prostřednictvím schengenského prostoru také do ostatních členských zemí Evropské unie (např. Německa, Francie, Velké Británie, Rakouska, Itálie, Španělska, Nizozemí atd.).

Tento problém je poměrně vážný, neboť podle zdroje citovaného agenturou AFP každý den hranici mezi Tureckem a Řeckem překročí nyní kolem 200 lidí, kteří pak míří do jiných zemí Evropské unie [38].

Řecko bylo vystaveno tomuto náporu nelegálních přistěhovalců převážně z Pakistánu, Afganistánu, Iráku, Iránu a Afriky od roku 2010 v důsledku úspěšného uzavření středomořské migrační a převaděčské cesty do Španělska, Itálie a Malty prostřednictvím námořních hlídek a uzavřením readmisních dohod s Libyí o vracení uprchlíků pocházejících z Afriky a Blízkého východu.

Vzhledem k tomu, že si s tímto problémem nebyla schopna řecká vláda poradit, nasadila Evropská agentura pro řízení operativní spolupráce na vnějších hranicích (FRONTEX) na řecko-tureckých hranicích v roce 2010 ozbrojenou stráž. I přes veškeré snahy ze strany Evropské unie a řecké vlády se nepodařilo tento stávající problém kompletně vyřešit a krizová situace v této oblasti přetrvává i nadále.

Kromě nelegálních přistěhovalců se Řecko také potýká s kritikou ze strany ostatních zemí Evropské unie, neboť dle jejich názoru není schopno dostatečně ochránit rozsáhlou pozemní a mořskou hranici s Tureckem, přes kterou pronikají nelegální přistěhovalci do Evropské unie.

„Hranice (Řecka) je otevřená jako vrata do stodoly.“, řekla rakouská ministryně vnitra Johanna Miklová – Leitnerová v Bruselu [38].

„Řecko dlouhodobě selhává v ochraně své vnější hranice.“, řekl Lipšic, který ale současně přiznal, že se v poslední době situace zlepšila. *„Řecko selhává nejen v rámci eurozóny a v otázce měny, ale zjevně i v oblasti hranic. Takže potom je na místě otázka, zda by taková země měla mít možnost dlouhodobě působit v schengenském prostoru.“*, dodal [38].

Ve snaze zabránit přílivu nelegálního přistěhovalectví přes řecko-tureckou hranici do Řecka a dále do zemí Evropské unie, přistoupila řecká vláda k několika restriktivním opatřením, která by měla omezit příval nelegálních přistěhovalců do Evropské unie. Jedním z těchto opatření je stavba diskutovaného plotu proti nelegálním přistěhovalcům v rámci řecko-turecké spolupráce, která byla v současné době zahájena. Tento dvojitý plot z ostenatého drátu asi 10,3 km dlouhý a 2,5 m vysoký a opatřen kamerami s termovizí má zabránit přílivu nelegálních přistěhovalců na úseku při hraniční řece Evros. *„Jedná se o dílo praktické a symbolické hodnoty s cílem odradit nelegální imigraci a dát na vědomí, že do Řecka nelze vstupovat, jak se komu zlíbí“*, prohlásil ministr ochrany obyvatel Christos Paputsis [13].

Dalším opatřením proti nelegálním přistěhovalcům, které přijalo Řecko je nový zákon, který umožňuje řeckým orgánům zadržovat nelegální přistěhovalce na dobu neurčitou v uprchlických táborech. Je pouze otázkou času zda tato opatření povedou ke zlepšení kritické situace na vnější hranici Řecka.

Na základě příkladu Řecka lze říci, že situace s nelegálním přistěhovalectvím v rámci zemí Evropské unie je mnohdy alarmující a nelze jí řešit pouze na národní úrovni, ale je zapotřebí, aby tato problematika byla řešena zároveň na úrovni Evropské unie. Na základě těchto poznatků je také zapotřebí, aby Evropská unie reagovala na tuto problematiku komplexně, pružně a v rámci společné migrační politiky usilovala o vyšší efektivitu dosavadních nástrojů a možností sloužících k řešení této problematiky, či nalezení nových prostředků k zlepšení situace v oblasti nelegálního přistěhovalectví.

3.4 Možnosti a nástroje sloužící k řešení nelegálního přistěhovalectví v Evropské unii

V rámci společné migrační politiky v oblasti boje proti nelegálnímu přistěhovalectví se programy a legislativa na úrovni Evropské unie zaměřují především na oblast vízové a azylové politiky, která má sloužit zájmům Evropské unie a jejím partnerům, na integrovanou správu hranic, na aktivní boj proti nelegálnímu přistěhovalectví spojeného s obchodem s lidmi a na udržitelnou návratovou politiku. K zajištění těchto oblastí využívá Evropská unie řadu legislativních a organizačních nástrojů. Například od roku 2003 funguje databáze EURODAC, do které jsou zanášeny biometrické údaje každého žadatele o azyl v Evropské unii, čímž se zabráňuje tomu, aby ten samý člověk žádal o azyl ve více evropských státech. Dalším z těchto nástrojů je agentura FRONTEX, jejímž cílem je koordinovat spolupráci pohraničních složek jednotlivých členských států a dále program ANEAS, který slouží v rámci návratové politiky Evropské unie při navracení nelegálních přistěhovalců do zemí jejich původu atd.

Cílem společné migrační politiky v oblasti nelegálního přistěhovalectví je omezení této formy migrace směřující na území Evropské unie. V rámci nelegálního přistěhovalectví se Evropská unie zaměřuje na výše zmíněné oblasti a usiluje o zdokonalování a zvýšení efektivitu jednotlivých nástrojů sloužících k omezování tohoto světového fenoménu, neboť si je vědoma toho, že je zapotřebí, přizpůsobovat se měnícímu se světu a vývoji situace v oblasti nelegálního přistěhovalectví a migrace.

3.4.1 Vízová a azylová politika

V oblasti vízové politiky usiluje Evropská unie o to, aby tato politika usnadňovala vstup legálních migrantů na území Evropské unie a zároveň zajistila zvýšení vnitřní bezpečnosti. Z tohoto důvodu by se vízová politika měla opírat o využívání nových technologií a rozsáhlé sdílení informací mezi zeměmi Evropské unie. Pro urychlení a zefektivnění vízové a azylové politiky a usnadnění odhalování případných nelegálních přistěhovalců využívá Evropská unie od 15. ledna 2003 automatizovaný systém EURODAC, který je evropskou databází otisků prstů sloužící k identifikaci žadatelů o azyl. Vízovou politiku v oblasti omezování nelegálního přistěhovalství lze považovat za určitý předstupeň ochrany, neboť značná část migrantů vstupuje na území Evropské unie legálně a teprve po vypršení víza se stává nelegálním přistěhovalcem.

3.4.2 Integrovaná správa hranic

Problematika ochrany hranic je od 80. let 20. století v Evropské unii spojena s volným pohybem osob v rámci vnitřního prostoru schengenského systému. Existence tohoto volného pohybu je na jednu stranu jednou z evidentních výhod evropské integrace, ale na druhou stranu s sebou přináší řadu problémů, jak zajistit dostatečnou úroveň bezpečnosti společného prostoru v oblasti vnitřních i vnějších hranic s ohledem na nelegální přistěhovalství a různé přeshraniční organizované kriminality, které jsou často do jisté míry spojeny právě s nelegálním přistěhovalstvím.

Současná integrovaná správa hranic se skládá ze čtyř vrstev. První tvoří opatření mimo země Evropské unie i mimo region, dále pak spolupráce se státy sousedícími s Evropskou unií, přímo hraniční kontrola a následně kontrola uvnitř oblasti volného pohybu osob a na ni případně navazující návratová politika.

V rámci integrované správy hranic byla zřízena 30. června 2005 Evropská agentura pro řízení operativní spolupráce na vnějších hranicích členských států Evropské unie (FRONTEX), která koordinuje operativní spolupráci mezi členskými státy v oblasti řízení vnějších hranic a zajišťuje boj s nelegálním přistěhovalstvím. Agentura FRONTEX spolupracuje s ostatními organizacemi Společenství a Evropské unie odpovědnými za bezpečnost vnějších hranic např. EUROPOL, CEPOL (European Police College) a OLAF.

K hlavním úkolům agentury patří [36]:

- Koordinovat operativní spolupráci mezi členskými státy v oblasti řízení vnějších hranic,

- rozvíjet společný integrovaný model hodnocení rizik a připravovat hodnocení obecných a specifických rizik,
- napomáhat členským státům při odborné přípravě vnitrostátní pohraniční stráže včetně vypracování společných standardů odborné přípravy, zajišťování odborné přípravy na evropské úrovni pro instruktory vnitrostátní pohraniční stráže, pořádání seminářů a nabízení další odborné přípravy úředníků příslušných orgánů,
- sledovat výzkum významný pro kontrolu a ostrahu vnějších hranic,
- napomáhat členským státům za okolností, které vyžadují zvýšenou technickou a operativní pomoc na vnějších hranicích,
- poskytovat členským státům nezbytnou podporu při organizaci společných návratových operací,
- vysílat pohraniční jednotky rychlé reakce do členských států, které jsou pod akutním a výjimečným tlakem například z důvodu masivního přílivu nelegálních přistěhovalců.

Agentura FRONTEX je institucí Evropské unie, která má právní subjektivitu a je financována formou subvence Evropské unie, příspěvky přidružených zemí, poplatků za poskytování služby a dobrovolných příspěvků členských států.

V souvislosti se správou hranic byl v Bruselu 12. prosince 2011 Evropskou komisí podán návrh na zřízení evropského systému ochrany hranic tzv. EUROSUR. Tento systém má za úkol zlepšit koordinaci členských zemí při prevenci a potírání závažné kriminality (např. pašování drog a obchodování s lidmi) a omezit nepřijatelné ztráty na životech nelegálních přistěhovalců. Prostřednictvím EUROSURU si budou moci národní útvary pro ochranu hranic (pohraniční a pobřežní stráž, celní správa, policie a námořní vojska) vyměňovat operativní poznatky a spolupracovat jak mezi sebou tak s výše zmíněnou agenturou FRONTEX.

„EUROSUR nám pomůže odhalovat a potírat aktivity zločineckých gangů a bude klíčovým při záchraně migrantů, kteří ve snaze doplout na pobřeží Unie riskují své životy.“, uvedla Cecilia Malmströmová, komisařka pro vnitřní věci [8].

V témže roce v rámci systému EUROSUR proběhl pilotní projekt, při kterém byla agentura FRONTEX pomocí zabezpečené komunikační sítě propojena s prvními šesti národními centry ve Finsku, Francii, Itálii, Polsku, na Slovensku a ve Španělsku. Napojování ostatních národních center se plánuje v letech 2012 – 2013.

Důležitým nástrojem v oblasti integrované správy hranic a omezování nelegálního přistěhovalectví je také zajištění nutné spolupráce s třetími zeměmi na rozvoji správy hranic v příslušných zemích původu a tranzitu.

3.4.3 Návratová politika

Každý rok vnitrostátní orgány Evropské unie zadrží více než 500 000 nelegálních přistěhovalců. Z tohoto množství je prostřednictvím programu návratové politiky Evropské unie posláno nazpět asi 40% nelegálních migrantů do země svého původu nebo do země, ze které se dostali na území Evropské unie [36].

Cílem Evropské unie v této oblasti je zajistit především efektivní a humánní návratovou politiku, která je nezbytnou součástí společné migrační politiky a nástrojem pro řešení problému nelegálního přistěhovalectví.

Klíčovým legislativním dokumentem v oblasti zvyšování efektivity návratové politiky je Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2008/115/ES ze dne 16. prosince 2008 o společných normách a postupech v členských státech při navracení neoprávněně pobývajících státních příslušníků třetích zemí (tzv. „návratová směrnice“). Tato návratová směrnice stanoví společné normy a postupy při navracení státních příslušníků třetích zemí pobývajících neoprávněně na území Evropské unie pro členské státy a obsahuje ustanovení o zastavení nelegálních pohybů a o zadržování státních příslušníků třetích zemí a procesní záruky.

Mezi hlavní prvky návratové směrnice patří [36]:

- Požadavky na spravedlivý a transparentní postup při rozhodnutí o navracení nelegálních přistěhovalců,
- povinnost států Evropské unie, aby buď navrátili, nebo poskytli nelegálním přistěhovalcům právní status,
- podpora principu dobrovolného odchodu zavedením obecných pravidel poskytnutí „lhůty k dobrovolnému opuštění země“ (7 – 30 dní pro státního příslušníka třetí země),
- omezení používání donucovacích opatření v souvislosti s odstraněním osob a zajištění, aby tato opatření nebyla nadměrná a nepřiměřená,
- stanovení zákazu vstupu, který platí na celém území Evropské unie pro nelegální přistěhovalce, kteří byli již Evropskou unií navraceni do země svého původu,

- omezení využívání vazby vůči nelegálním přistěhovalcům v průběhu řízení o návratu pokud hrozí riziko útěku, či maření přípravy návratu (Tato doba musí být co nejkratší a nesmí přesáhnout hranici 6 měsíců.) atd.

V oblasti návratové politiky zemí Evropské unie je také velmi důležitá operativní spolupráce mezi členskými zeměmi, aby nedocházelo ke zdvojené práci. Tato spolupráce zahrnuje pomoc při tranzitu za účelem vyhoštění leteckou cestou, organizaci společných letů za účelem vyhoštění, vzájemné uznávání rozhodnutí o vyhoštění a společná realizace pokynů v rámci nuceného návratu a řada dalších.

Nejen spolupráce členských zemí je v této oblasti důležitá, ale velkou roli zde také hraje spolupráce s třetími zeměmi, která je zaměřena na zpětné přebírání nelegálních přistěhovalců. Návratová politika by bez této spolupráce a tzv. readmisních dohod (smluv) nebyla dostatečně účinná.

Tyto readmisní dohody stanoví povinnosti a postupy orgánů zemí mimo Evropskou unii a členským zemím, při předávání nelegálních přistěhovalců do zemí jejich původu. Na jedné straně tyto dohody usnadňují řešení nelegálního přistěhovalectví v rámci návratové politiky členským zemím Evropské unie a na druhou stranu uzavírání těchto dohod přináší určité výhody v podobě zjednodušení vízového styku s členskými zeměmi Evropské unie třetím zemím. V současné době jsou readmisní dohody uzavřeny např. s Honkongem, Macaem, Srí Lankou, Ruskem, Ukrajinou či republikami bývalé Jugoslávie. O dalších smlouvách např. s Tureckem, či Pakistánem se jedná. Právním základem pro uzavírání těchto dohod je po Lisabonské smlouvě článek 79 odst. 3 Smlouvy o fungování Evropské unie: „*Unie může se třetími zeměmi uzavírat dohody o zpětném přebírání státních příslušníků třetích zemí, kteří nesplňují nebo již nesplňují podmínky pro vstup, přítomnost nebo pobyt na území některého členského státu, do země původu nebo země, odkud přicházejí [16].*“

Readmisní dohody se v tomto ohledu ukázaly jako relativně efektivní nástroj návratové politiky, neboť tam kde se dříve otázky nelegálního přistěhovalectví musely složitě řešit diplomatickou cestou orgánů členských zemí Evropské unie s jednotlivými ambasádami, nyní existují jasná a hlavně závazná pravidla.

3.4.4 Boj proti obchodování s lidmi a postihy zaměstnavatelů zaměstnávajících ilegálně nelegální přistěhovalce

Obchodování s lidmi je v současné době celosvětově rozšířeným fenoménem. Jeho výskyt podporují především nerovnováha mezinárodních ekonomických vztahů, chudoba, tolerance

k porušování lidských práv a politická nestabilita v zemích původu, nedostatečná informovanost veřejnosti i obětí a nedostatečné právní vědomí, posunutý systém hodnot ve společnosti, přílišná orientace na princip tržního chování, vysoká poptávka po levné pracovní síle v cílových zemích.

Přesně vyjádřit rozsah tohoto problému není snadné, ale různé mezinárodní studie uvádějí, že ročně je celosvětově obchodováno 700 000 – 2 miliony osob, přičemž 300 000 – 500 000 osob je každoročně obchodováno v rámci Evropy. Podle Mezinárodní organizace práce (IOL) je na celém světě 12,3 milionu osob obětí nucené práce, přičemž z tohoto počtu je 2,4 milionu osob zároveň obětí obchodu s lidmi [20].

Jak je patrné z výše uvedených údajů obchod s lidmi je globálním problémem a proto mu také Evropská unie věnuje zesílenou pozornost. V rámci Evropské unie je tato problematika z legislativního hlediska zahrnuta ve Směrnici Evropského parlamentu a Rady 2011/36/EU ze dne 5. dubna 2011 o prevenci obchodování s lidmi, boj proti němu a ochraně obětí, kterou se nahrazuje rozhodnutí Rady 2002/629/SVV.

Tato směrnice stanoví pravidla platná v Evropské unii týkající se definice trestných činů a sankcí v oblasti obchodování s lidmi a společná ustanovení, která mají posílit prevenci této trestné činnosti a ochranu obětí.

V rámci prevence proti obchodování s lidmi směrnice požaduje, aby členské státy [2]:

- Odrazovaly poptávku formou vzdělávání a odborné přípravy,
- prováděly informační a osvětové kampaně,
- prováděly odbornou přípravu úředníků, kteří přicházejí do styku s oběťmi obchodování s lidmi,
- přijaly nezbytná opatření, jejichž cílem je zařadit mezi trestné činy využívání služeb sexuálních či jiné povahy s vědomím, že dotčená osoba je obětí trestného činu obchodování s lidmi.

V boji proti nelegálnímu přistěhovalectví v oblasti neformálního trhu práce se Evropská unie zaměřuje především na zpřísnění postihů a sankcí zaměstnavatelů, kteří tyto přistěhovatele nelegálně zaměstnávají v rámci černého trhu práce. Legislativním nástrojem je v těchto případech Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2009/52/ES ze dne 8. června 2009 o minimálních normách pro sankce a opatření vůči zaměstnavatelům neoprávněně pobývajících státních příslušníků třetích zemí (tzv. „sankční směrnice“). Směrnice zakazuje zaměstnávání neoprávněně pobývajících státních příslušníků třetích zemí a stanovuje normy

pro sankce a opatření, která mají být uplatňována v členských zemích vůči zaměstnavatelům, kteří tento zákaz porušují.

Prostřednictvím této sankční směrnice, dříve zmíněných legislativních pramenů a organizací se Evropská unie zaměřuje na řešení problematiky nelegálního přistěhovalectví a prostřednictvím těchto nástrojů usiluje o zefektivnění neustálého boje s tímto fenoménem, který představuje jeden z mnoha globálních problémů dnešního světa.

4 AZYLOVÁ A MIGRAČNÍ POLITIKA V ČESKÉ REPUBLICCE

V současné době prosazuje Česká republika odpovědnou migrační politiku založenou na vyváženosti úspěšné integrace a podpoře potřebné imigrace.

Za důležité také považuje, aby politika v oblasti migrace a zvláště imigrace byla schopna pružně reagovat na změny v migrační realitě Evropské unie. Z důvodu propojování vnitřní a vnější bezpečnosti usiluje Česká republika v současnosti také o posilování spolupráce se třetími zeměmi a mezinárodními organizacemi za účelem posilování mezinárodní bezpečnosti, snahám předcházet konfliktům a nelegální migraci.

K této podobě migrační politiky musela legislativa České republiky v průběhu řady let projít rozsáhlým vývojem a změnami, a proto je zapotřebí nahlédnout zpět do minulosti ke zlomovým okamžikům vývoje v oblasti azylové a migrační politiky. Z tohoto důvodu se tato kapitola zaměřuje na migrační politiku a imigraci v období po roce 1989 a v období po vstupu České republiky do Evropské unie 1. května 2004. Zároveň také sleduje aktuální problematiku nelegálního přistěhovalectví v rámci České republiky po jejím vstupu do Evropské unie a možnosti řešení této problematiky.

4.1 Studie vývoje migrační politiky České republiky před a po vstupu do Evropské unie a současný stav

Od poloviny 19. století až do 90. let 20. století patřilo území dnešní České republiky, které tvoří Čechy, Morava a Slezsko, k emigrační (vystěhovalecké) oblasti. Výjimkou v tomto období byly pouze dvě návratové vlny po skončení světových válečných konfliktů (první a druhé světové války), které proběhly v letech 1918 – 1920 a 1945 – 1949.

Z historického hlediska byly na území dnešní České republiky problémy spíše než s imigrací problémy s hospodářsky a politicky podmíněnými emigracemi a z tohoto důvodu se veškerá regulační a politická opatření zaměřovala v daných historických obdobích (např. Mnichov v září 1938, nacistická okupace v březnu 1939, komunistický převrat v únoru 1948 a sovětská okupace v srpnu 1968) na problematiku emigrace.

Na základě těchto poznatků lze říci, že až na dvě výše zmíněné imigrační návratové vlny převažovaly na území dnešní České republiky až do roku 1989 trendy emigrační. Teprve po roce 1989 byla Česká republika vystavena příchodu a postupnému usídlování cizinců na jejím území a byla nucena začít řešit otázky týkající se imigrační problematiky.

Problematika imigrace a migrační politiky se postupem času a hlavně v důsledku začlenění České republiky do Evropské unie v roce 2004 stala aktuálním tématem, neboť toto členství zvýšilo přitažlivost České republiky jako cílové imigrační země.

4.1.1 Migrační politika v České republice od roku 1989

V 80. letech 20. století žilo v tehdejší Československu celkem 28 000 cizinců s povoleným trvalým pobytem a 9 000 cizinců s dlouhodobým pobytem [7]. Výraznější roli v tomto období hrála spíše dočasná pracovní migrace, které byla založena na systému plánovaného hospodářství a socialistické „internacionální“ pomoci. Tento typ migrace byl regulován prostřednictvím mezivládních dohod a rozvíjel se především v 70. a 80. letech 20. století. Nejdlejší tradici mělo zaměstnávání Poláků na základě těchto dohod, které probíhalo dokonce již od 60. let. Dlouhodobou spoluprací v oblasti pracovní migrace navázalo tehdejší Československo také s Vietnamskou socialistickou republikou a obdobné dohody o zaměstnávání, případně zvyšování kvalifikace byly realizovány i s Kubou, Mongolskem, Angolou, Severní Koreou, Laosem a Kyprem.

Na základě těchto dohod imigrovalo a pracovalo ke konci roku 1990 na území dnešní České republiky 23 113 Vietnamců, 3 790 Poláků, 274 Mongolů, 101 občanů Kuby a 142 občanů Angoly [7]. Tyto mezinárodní dohody uzavřené v rámci socialistické pomoci byly na základě politických změn po roce 1989 ukončeny a většina pracovníků se vrátila do zemí svého původu.

Tyto politické změny, které proběhly v letech 1989 – 1990, měly tedy zásadní vliv na zahraniční migraci a Česká republika a především Praha, se v 90. letech staly cílem nejen dočasné pracovní migrace, ale trvalé imigrace (přistěhovalectví).

Toto období vývoje imigrace a migrační politiky lze rozdělit do tří etap na migrační politiku v letech 1990 – 1996, 1996 – 1999 a v neposlední řadě období od roku 1999 do současnosti [7].

První období vývoje migrační politiky v letech 1990 – 1996 se vyznačovalo liberálním přístupem porevoluční doby. Lze říci, že v tomto období bylo umožněno „*téměř*“ *každému, aby vstoupil na území České republiky a dělal zde, co chce* [7].

Ani nový zákon (Zákon č. 123/1992 Sb., o pohybu cizinců na území ČSFR) o pobytu cizinců, který byl účinný od září 1992 neusiloval o omezení imigrace, ale spíše měl zajistit její sledování, evidenci a umožnit policejní zásahy proti nelegálním přistěhovalcům.

Klíčovým prvkem této imigrační kontroly bylo to, že cizinec mohl přijet do České republiky jako turista a teprve poté si mohl najít práci a svůj pobyt legalizovat. V 90. letech byl také zřízen institut trvalého pobytu a uvolnila se vízová politika a na rozdíl od předchozího období socialismu se Česká republika stala zemí velkých příležitostí. Toto období s sebou také přineslo základy právní regulace a institucionálního zajištění pobytu zvláštních skupin cizinců, které vyžadovaly pomoc společnosti (např. žadatelé o azyl, uprchlíci a osoby přicházející z oblastí válečných konfliktů), upravené v zákoně č. 498/1990 Sb., o uprchlících. V závěru, výsledkem těchto snah byl evidovaný, ale pouze málo usměrňovaný příliv imigrantů a žadatelů o azyl.

Druhé období vývoje migrační politiky v letech 1996 – 1999 se vyznačovalo zpřísnováním imigračních předpisů a jejich uplatňování v praxi. Tento obrat v oblasti azylové a migrační politiky byl podmíněn změnami ve společnosti (např. růstem nezaměstnanosti, uvědoměním si negativních a dlouhodobých dopadů nelegální migrace) a snahami vyhovět požadavkům pro vstup do Evropské unie. Dá se tedy říci, že prostřednictvím těchto snah o harmonizaci s předpisy Evropské unie a integrací do západoevropských struktur se migrační politika České republiky „vytvořila sama“ [7].

Vyvrcholením tohoto vývojového období bylo přijetí nového značně restriktivního cizineckého zákona (Zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů – zákon o pobytu cizinců) a nového azylového zákona (Zákon č. 325/1999 Sb., o azylu a o změně zákona č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky – zákon o azylu), které vstoupily v účinnost k 1. lednu 2000.

Na jedné straně zejména zákon o pobytu cizinců vedl k mnoha potížím dotčených cizinců a k dočasnému zastavení migrace na území České republiky. Mimo tato omezení přinesl však také jednu perspektivní změnu, která umožňovala všem cizincům, aby po deseti letech dlouhodobého pobytu požádali o trvalý pobyt, což představovalo zásadní změnu v oblasti migrační politiky.

Na druhé straně přijetím zákona o azylu se Česká republika kromě snah o harmonizaci azylové politiky s ostatními zeměmi Evropské unie snažila vyrovnat s narůstajícím počtem žadatelů o azyl, který se od roku 1994, kdy o azyl v České republice žádalo 1 187 osob, pohyboval v roce 1999 kolem 7 220 osob žádajících a azyl [10].

Od roku 1990 do 2004 byl azyl udělen celkem 2 566 osobám. Nejvíce azylantů pocházelo z Rumunska (475) a další skupiny úspěšných žadatelů byly tvořeny osobami, které přicházely z Afghánistánu (269), bývalého Sovětského svazu (175), Ruska (216, jednalo se především o

uprchlíky z Čečenska), Vietnamu (163), Arménie (170), Běloruska (152) a Ukrajiny (76), jak uvádí tabulka č. 4. Dle zjištěných údajů lze říci, že úspěšnost žadatelů o azyl se pohybuje v České republice již několik let mezi 1 – 2 % ročně, což je oproti ostatním evropským zemím zanedbatelné procento, neboť úspěšnost žadatelů o azyl se v ostatních zemích pohybuje v rozmezí 10 – 20 % [3].

Tabulka 4: Schválené žádosti o azyl v letech 1990 – 2004 u vybraných zemí původu

Státní příslušnost	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	Celkem
Afganistán		31	16	27	23	15	23	14	15	20	22	9	17	30	7	269
Arménie			7	32	36	8	22	4		3	16	1	6	26	9	170
Bělorusko		3	2					5	7	11	24	25	26	20	29	152
Rumunsko	23	325	26	54	12	1	28	5		1						475
Rusko		20	26	12	4		2	1	4	1	8	3	28	62	45	216
Sovětský svaz (bývalý)	5	150	12	3		1	4									175
Ukrajina		26	10	7	3	1	5			1	7	3	2	6	5	76
Vietnam		30	52	34	7	2	10	13	3	2	1	2	1	3	3	163
Celkem	28	585	151	169	85	28	94	42	29	39	78	43	80	147	98	1696

Zdroj: Upraveno podle archivu OAMP MVČR

Ve třetím období od roku 1999, které zasahuje i do současnosti došlo k další novelizaci zákona o azylu (Zákon č. 2/2002 Sb., který upravuje zákon č. 325/1999Sb., o azylu), která nabyla účinnosti 1. února 2002. Tato novelizace s sebou přinesla řadu změn (např. zrychlení azylového řízení v případě neodůvodněné žádosti o azyl, program dobrovolné repatriace, prodloužení azylového řízení v odvolací instanci, zpřísnování podmínek pro uchazeče o azyl atd.) a je považována za jednu z příčin poklesu žádostí o azyl v roce 2002 (8 482 žádostí o azyl) proti předchozímu roku 2001 (18 094 žádostí o azyl), což představovalo pokles o 53 % [39].

Právě v tomto období se také začaly objevovat první snahy o komplexnější, koncepčnější a do určité míry i samostatnější přístup k problematice migrace jako celku a zvláště k problematice imigrace, neboť vláda České republiky dospěla k poznání, že na řešení problémů s imigrací nestačí pouze harmonizace s předpisy Evropské unie, ale že je nutné zaujmout nový přístup a stanovit „Zásady politiky v oblasti migrace cizinců“, které byly přijaty v roce 2003 na základě usnesení vlády č. 55 k účinnosti Koncepce integrace cizinců na území České republiky a dalšímu rozvoji této koncepce po vstupu České republiky do Evropské unie ze dne 13. ledna 2003. Tyto zásady vytyčily tři společné cíle: a) odstranění nelegální migrace, b) podporu přínosným formám imigrace a c) řešení důsledků

humanitárních krizí a odstraňování jejich příčin [7]. Tyto zásady byly důležitým indikátorem změny přístupu k imigraci a azylové a migrační politice.

4.1.2 Azylová a migrační politika po vstupu České republiky do Evropské unie a současný stav

Od 1. května 2004, kdy se Česká republika stala plnohodnotným členem Evropské unie, podřizovala v řadě oblastí, které jsou i v současnosti předmětem zájmů společných politik Evropské unie, svoji národní legislativu a praxi legislativě Evropské unie. Na základě tohoto dne vstupu začala pro Českou republiku platit také řada nařízení v oblasti azylové a migrační politiky.

Jedním z těchto nařízení bylo Nařízení Rady 2003/343/ES, kterým se stanovují kritéria a mechanismy pro určení zodpovědnosti členského státu za posouzení žádosti o azyl podané státním příslušníkem třetí země v jednom z členských států, tzv. Dublin II. V důsledku nutnosti aplikace tohoto nařízení došlo k organizačním změnám v rámci Odboru azylové a migrační politiky Ministerstva vnitra České republiky, kde bylo zřízeno 1. května 2004 národní centrum spolupráce s ostatními členskými státy tzv. Dublinské středisko, jehož úkolem je, i v současné době, určit členský stát, který zodpovídá za posouzení žádosti o azyl a zajistit tak efektivní aplikaci tzv. Dublinu II.

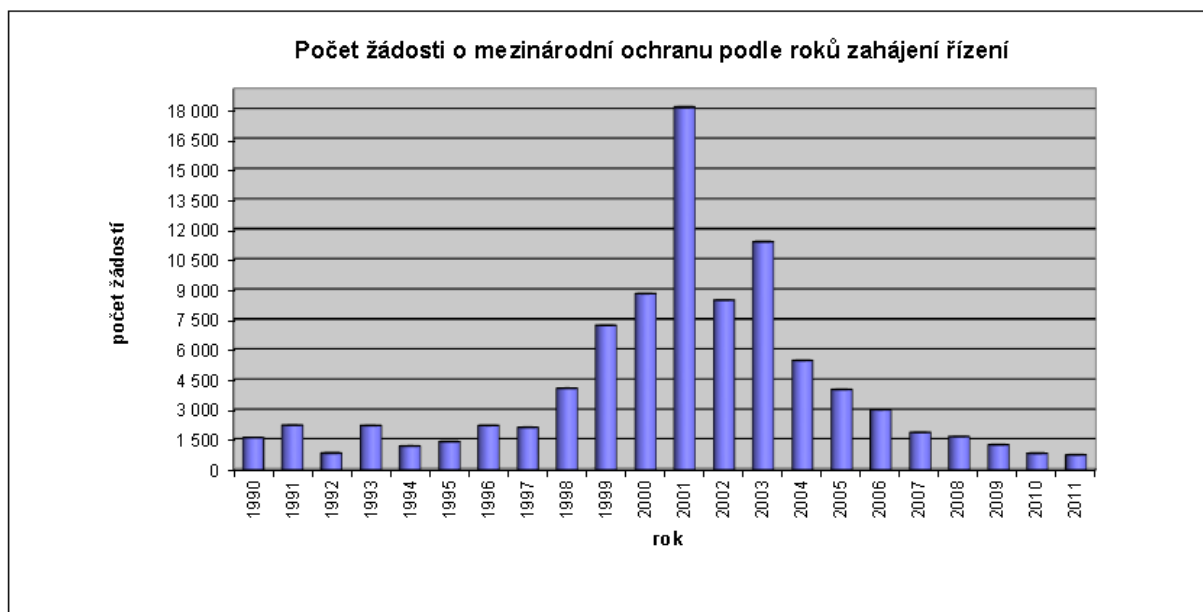
V období od května do února 2012 řešilo toto Dublinské středisko celkem 7 329 případů, u kterých se Česká republika nezabývala samotnou podstatou žádosti o azyl, ale určením členského státu zodpovědného za její posouzení. Z tohoto celkového počtu bylo 736 žádostí za rok 2004, 1168 za rok 2005, 1149 za rok 2006, 1074 za rok 2007, 863 za rok 2008, 942 za rok 2009, 688 za rok 2010, 602 za rok 2011 a prozatím 107 žádostí do února 2012 [11].

Od 1. května 2004 začal v České republice fungovat systém EURODAC dle Nařízení Rady 2000/2725/ES ze dne 11. 12. 2000 (tzv. „Nařízení o Eurodacu“) na jehož provádění se v současnosti podílí Služba cizinecké policie a Kriminologický ústav Praha [11].

Tento systém založený na principu otisků prstů žadatelů o azyl, byl v určité podobě využíván v České republice v souvislosti s azylovým řízením již před jejím vstupem do Evropské unie, ale získané otisky prstů byly porovnávány pouze se záznamy v národní databázi. Zatímco po vstupu České republiky do Evropské unie a také v současnosti jsou tyto otisky v rámci systému EURODAC posílány elektronicky do ústřední databáze Eurodac v Lucembursku.

V souvislosti s přijetím Dublinu II došlo v České republice k poklesu počtu žádostí o azyl, jak je patrné na grafu č. 6, v roce 2004 byl počet žádostí 5 459 a v průběhu dalších let docházelo k postupnému ubývání těchto žádostí, až na počet 756 žádostí v roce 2011, což bylo o 4 703 (o 86 %) žádostí méně než ve zmíněném roce 2004 [11]. Lze tedy říci, že začlenění Dublinu II do právního řádu České republiky mělo vliv na snížení počtu žádostí o azyl.

Graf 6: Počet žádostí o mezinárodní ochranu podle roků zahájení řízení

Zdroj: Statistická zpráva OAMP MVČR

V oblasti žádostí o azyl jsou v České republice v současné době nejčastějšími skupinami žadatelů převážně Ukrajinci (20,11 %), Bělorusové (9,39 %), žadatelé z Ruské federace (6,22 %), Vietnamci (6,08 %), žadatelé z Mongolska (5,42 %), žadatelé z Kyrgyzstánu (4,23 %), Turci (4,23 %) a v neposlední řadě žadatelé z Uzbekistánu (3,44 %) a žadatelé z Afganistánu (3,44 %), jak uvádí ve zprávě Řízení o mezinárodní ochraně za rok 2011 OAMP MVČR [11].

Vstupem do Evropské unie se na Českou republiku mimo zmíněného Dublinu II začaly vztahovat také další z evropských směrnic, např. Směrnice Rady 2001/55/ES (o dočasné ochraně), Směrnice Rady 2003/9/ES (o minimálních standardech přijetí), Směrnice Rady 2003/86/ES (o sloučení rodin), Směrnice Rady 2004/83/ES (kvalifikační směrnice) a Směrnice Rady 2005/85/ES (procedurální směrnice).

Z důvodu nutnosti uvést i tyto směrnice do právního řádu České republiky a do praxe, byla v listopadu v roce 2004 schválena novelizace zákona o azylu (Zákon č. 57/2005 Sb., kterým

se mění zákon č. 325/1999 Sb., o azylu). Tato novelizace vymezila nové kompetence Ministerstva vnitra České republiky, jako orgánu zodpovědného za provádění Dublinu II a rozšířila jeho oprávnění vést evidenci o žadatelích o azyl. Dále upravila vzor žádosti o azyl, tak aby prostřednictvím ní získalo Dublinské středisko, co nejvíce informací pro svá rozhodnutí o tom, který členský stát je zodpovědný za vyřízení žádosti o azyl. Tato novelizace dále upravila práva žadatele o azyl na právní pomoc, práva na vzdělání, práva na ubytování s rodinnými příslušníky. V oblasti sloučení rodin tato novelizace rozšířila okruh osob, kterým má být udělen azyl za účelem sloučení rodin o zletilou osobu, která zodpovídá za osobu nezletilou bez doprovodu a řadu dalších úprav.

Tato novela zákona z roku 2005 však nedosáhla souladu s výše uvedenou kvalifikační směrnicí, která byla přijata Radou Evropské unie v dubnu 2004 a z tohoto důvodu byla 16. března 2006 přijata další novela zákona o azylu z roku 2005 (Zákon č. 165/2006 Sb., kterým se mění zákon č. 325/1999 Sb., o azylu).

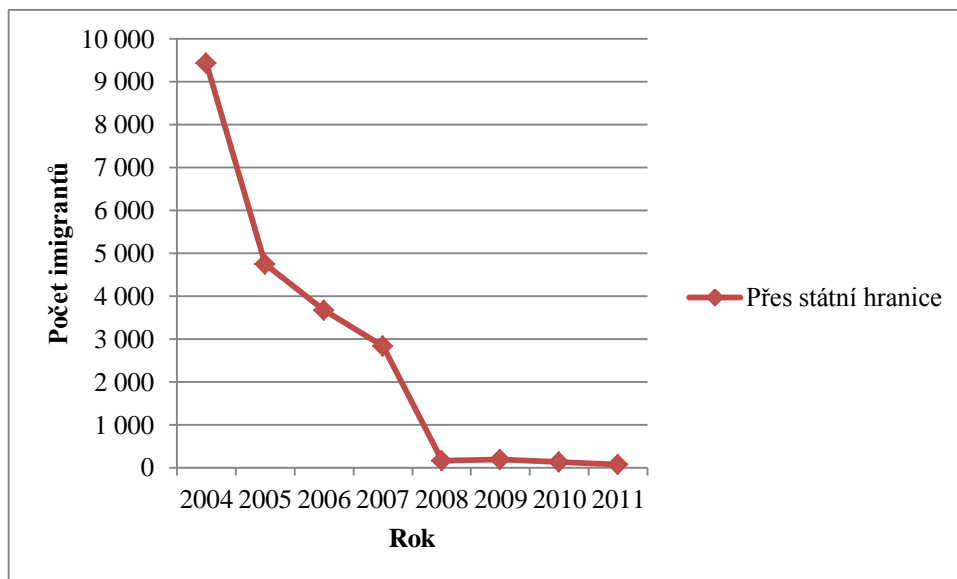
Hlavním cílem obou těchto novelizací zákona o azylu bylo začlenit do Českého právního řádu příslušné směrnice Evropské unie.

Další významnou změnou, kterou přinesl vstup do Evropské unie, byl vstup České republiky do schengenského prostoru v roce 2007 a s ním spojené zrušení ochrany vnitřních státních hranic, tj. vzájemných hranic mezi státy schengenského systému a přijetí schengenských pravidel.

Důsledky začlenění České republiky do schengenského systému lze sledovat na vývoji nelegální migrace přes státní hranici (po roce 2007 nelegální migraci přes vnější schengenskou hranici), kde po roce 2007, jak je patrné z následujícího grafu č. 7, došlo k markantnímu poklesu odhalených případů nelegální migrace přes státní hranici.

Příčinou tohoto poklesu bylo na jedné straně to, že Česká republika sdílí od 21. prosince 2007 společnou vnější schengenskou hranici pouze prostřednictvím 17 mezinárodních letišť (např. Praha-Ruzyně), kde probíhají celní kontroly příchozích cizinců. Na straně druhé byly po vstupu České republiky do schengenského prostoru zrušeny kontroly na vnitřních státních hranicích, což vedlo nejen k volnému pohybu občanů Evropské unie v rámci schengenského prostoru, ale zároveň toto zrušení kontrol zajistilo volný a těžko odhalitelný pohyb nelegálním imigrantům směřujícím do České republiky nebo jiné členské země. Vstupem České republiky do schengenského prostoru došlo k výrazné změně podmínek pro vstup cizinců na její území a značnému omezení kontroly vstupujících cizinců.

Graf 7: Nelegální migrace přes státní hranice na území České republiky 2004-2011

Zdroj: Vlastní zpracování dle údajů MVČR

Od 21. prosince 2007 začala Česká republika uplatňovat v praxi také společnou vízovou politiku v rámci schengenské spolupráce. V oblasti této společné vízové politiky vstoupil v účinnost od 5. dubna 2010 tzv. Vízový kodex, který je dnes zásadním dokumentem harmonizace postupů a podmínek pro udělování krátkodobých víz na konzulátech nebo hranicích.

V rámci harmonizace legislativy České republiky s Evropskou unií došlo v průběhu let k dalším novelizacím zákona o azylu a také zákona o pobytu cizinců. Jednou z nich byla novelizace, která proběhla v roce 2010 (Zákon č. 427/2010 Sb., kterým se mění zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců, zákon č. 325/1999 Sb., o azylu). Prostřednictvím této novelizace došlo k začlenění dalších směrnic Evropské unie do právního řádu České republiky, např. Směrnice Rady 2009/50/ES (o podmínkách pro vstup a pobyt státních příslušníků třetích zemí za účelem výkonu zaměstnání vyžadujícího vysokou kvalifikaci), Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2009/53/ES (o minimálních normách pro sankce a opatření vůči zaměstnavatelům neoprávněně pobývajících státních příslušníků třetích zemí) a Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2008/115/ES (o společných normách a postupech v členských státech při navrácení neoprávněně pobývajících státních příslušníků třetích zemí). Tato novelizace s sebou přinesla změny v řízení o udělení dlouhodobého víza, v úpravě pobytu za účelem podnikání, usnadnění udělování dlouhodobého víza v případě sloučení rodiny s cizincem požívajícího na území České republiky mezinárodní ochranu a řadu dalších.

Lze tedy říci, že Česká republika v průběhu vývoje migrační politiky uplatňovala jak liberální tak restriktivní přístup k této problematice, ale po vstupu do Evropské unie a v současnosti prosazuje migrační politiku, která je založena na vyváženosti integrace a potřebné imigrace a usiluje o harmonizaci s legislativou společné migrační politiky Evropské unie a její začlenění do českého právního řádu, bez ohledu na to, zda se jedná o opatření liberální nebo restriktivní.

4.2 Problematika nelegálního přistěhovalectví v České republice po vstupu do Evropské unie

Česká republika se stejně jako ostatní členské státy Evropské unie každoročně potýká s přílivem imigrantů z různých koutů světa. Značná část těchto imigrantů se na území České republiky dostává nelegálně pomocí vysoce organizovaného systému převaděčských skupin, jako součást výnosného nelegálního obchodu. V tomto směru není rizikem nelegální migrace jen zmiňovaný nelegální zisk organizátorů nebo nelidské podmínky, ve kterých jsou lidé transportováni přes hranice cílové země, ale především negativní ekonomické a sociální dopady na celou společnost „hostitelského“ státu. Neméně důležitou, častěji zmiňovanou a diskutovanou problematikou nelegální migrace je její spojení se závažnou trestnou činností, která může vést až k přímému ohrožení fungování státu a ohrožení bezpečnosti státu v souvislosti s mezinárodním terorismem.

Jak bylo již zmíněno, nelegální migrace s sebou nese řadu problémů a z tohoto důvodu se stala opatření v oblasti nelegální migrace jedním ze zásadních témat nejen ve společné migrační politice Evropské unie, ale také v rámci národní migrační politiky České republiky.

4.2.1 Statistiky v oblasti nelegálního přistěhovalectví v České republice po vstupu do Evropské unie v letech 2004 - 2011

Nelegální migrace je celosvětovým fenoménem, který může zásadním způsobem ohrozit vnitřní stabilitu a bezpečnostní situaci v cílových zemích. Z tohoto důvodu je zapotřebí nahlížet na tento fenomén komplexně a nevnímat ho pouze jako neoprávněný vstup na území státu nebo jeho neoprávněné opuštění, ale je nutné brát v úvahu, že se jedná také o neoprávněný pobyt na území daného státu nebo o pobyt v rozporu s účelem, pro který bylo vydáno pobytové povolení.

Z tohoto komplexního vnímání nelegální migrace vychází také legislativa České republiky, která na základě toho rozlišuje dvě základní kategorie nelegální migrace, kterými jsou

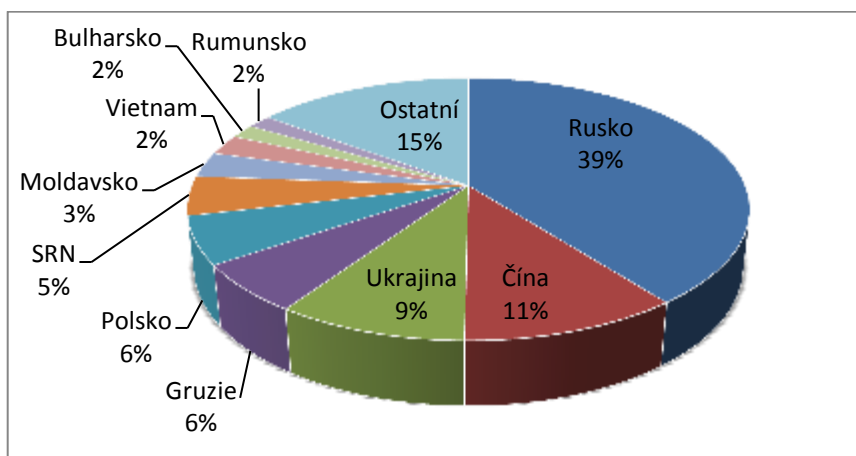
nelegální migrace přes státní hranice České republiky a nelegální migrace ve vnitrozemí České republiky – porušení pobytového režimu.

Vývoj situace v oblasti nelegální migrace přes státní hranice v roce 2004 je nutné rozlišit na období před vstupem a po vstupu České republiky do Evropské unie, neboť charakter nelegální migrace na území České republiky se v obou těchto obdobích lišil.

Zatímco v první polovině roku 2004 určovali situaci v oblasti nelegální migrace přes státní hranice převážně občané z Ruska z oblasti Čechenska, kteří směřovali přes Českou republiku převážně do Rakouska. Po 1. květnu 2004 v souvislosti se vstupem České republiky do Evropské unie, přijetím a aplikací Nařízení Rady 2003/343/ES tzv. Dublin II, se jejich příliv na určité období značně omezil. Problém těchto čečenských nelegálních migrantů se však přijetím Dublinu II zcela nevyřešil, neboť ze strany těchto imigrantů došlo ke změně taktiky. Nadále přijížděli do Polska, kde žádali o azyl a posléze se snažili o nelegální vstup do České republiky. Na rozdíl od první poloviny roku 2004 se nepohybovali v tak velkých skupinách, ale za to ve větší míře využívali služby převaděčů.

V roce 2004 bylo v rámci nelegální migrace přes státní hranice zajištěno celkem 10 695 osob, z čehož 1 262 byli občané České republiky a zbývajících 9 433 byli cizinci. V tomto roce do České republiky směřovali převážně občané Ruska 3 725 (39,5 %), Číny 1 009 (10,7 %), Ukrajiny 878 (9,3 %), Gruzie 564 (5,9 %), Polska 553 (5,8 %), SRN 456 (4,8 %), Moldavska 294 (3,1 %), Vietnamu 237 (2,5 %), Bulharska 162 (1,7 %) a Rumunska 152 (1,6 %) z celkového počtu cizinců [39]. Tento vývoj zastoupení cizinců dle země původu v procentech na celkový počet cizinců odhalených při nelegální imigraci přes státní hranici České republiky zachycuje následující graf č. 8.

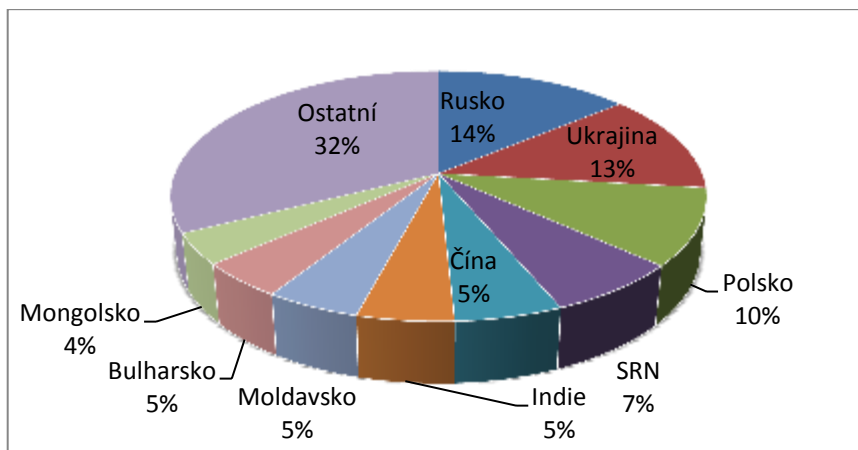
Graf 8: Podíl cizinců - nelegální migrace přes státní hranice České republiky 2004

Zdroj: Vlastní zpracování dle údajů MVČR

V roce 2005 bylo v rámci nelegální migrace přes státní hranice zajištěno celkem 5 689 osob, z čehož 944 byli občané České republiky a 4 745 cizinci. V tomto roce do České republiky směřovali převážně občané Ruska 661 (13,9 %), Ukrajiny 612 (12,9 %), Polska 468 (9,9 %), SRN 332 (7 %), Číny 261 (5,5 %), Indie 235 (5 %), Moldavska 230 (4,8 %), Bulharska 216 (4,6 %), a Mongolska 188 (4 %) z celkového počtu cizinců [39]. Tento vývoj zastoupení cizinců dle země původu zachycuje následující graf č. 9.

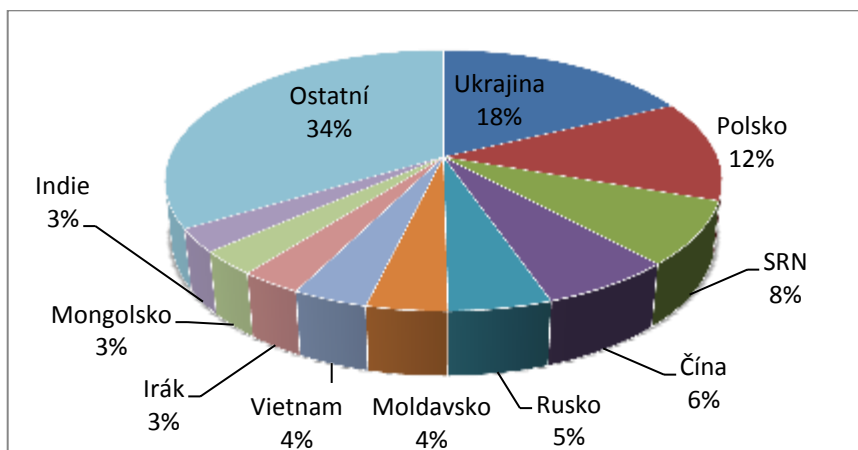
Graf 9: Podíl cizinců - nelegální migrace přes státní hranice České republiky 2005

Zdroj: Vlastní zpracování dle údajů MVČR

V roce 2006 bylo v rámci nelegální migrace přes státní hranice zajištěno celkem 4 371 osob, z čehož 695 byli občané České republiky a 3 676 cizinci. V tomto roce do České republiky směřovali převážně občané Ukrajiny 654 (17,8 %), Polska 460 (12,5 %), SRN 289 (7,9 %), Číny 241 (6,6 %), Ruska 186 (5,1 %), Moldavska 146 (4 %), Vietnamu 136 (3,7 %), Iráku 112 (3 %), Mongolska 110 (3 %) a Indie 105 (2,9 %) z celkového počtu cizinců [39]. Tento vývoj zachycuje následující graf č. 10.

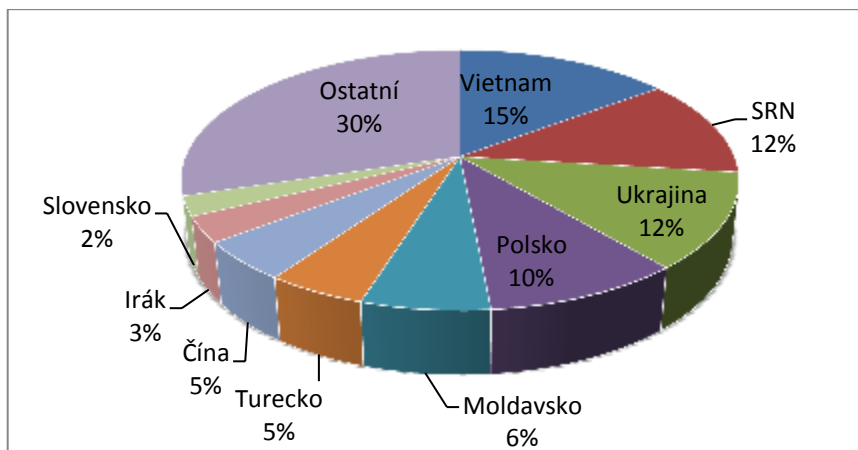
Graf 10: Podíl cizinců - nelegální migrace přes státní hranice České republiky 2006

Zdroj: Vlastní zpracování dle údajů MVČR

V roce 2007 bylo v rámci nelegální migrace přes státní hranice zajištěno celkem 3 384 osob z toho 2 834 cizinců. V tomto roce do České republiky směřovali převážně občané Vietnamu 418 (14,7 %), SRN 345 (12,2 %), Ukrajiny 336 (11,9 %), Polska 276 (9,7 %), Moldavska 179 (6,3 %), Turecka 139 (4,9 %), Číny 138 (4,9 %), Iráku 90 (3,2 %) a Slovenska 69 (2,4 %) z celkového množství cizinců [39]. Tento vývoj zachycuje následující graf č. 11.

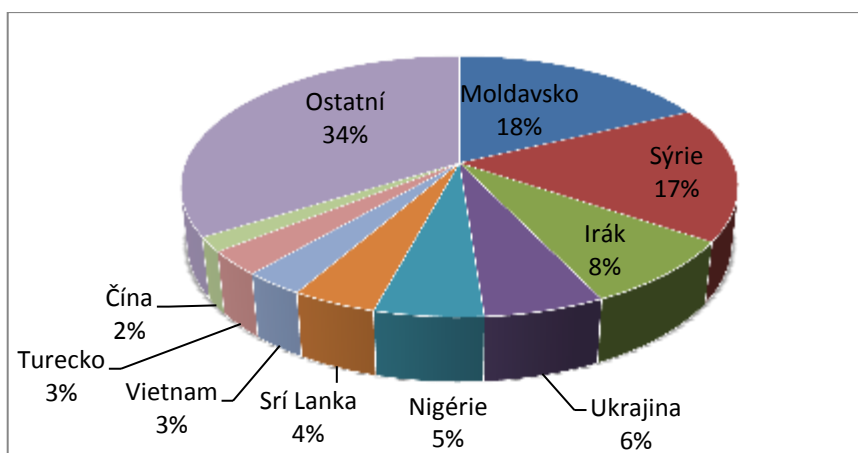
Graf 11: Podíl cizinců - nelegální migrace přes státní hranice České republiky 2007

Zdroj: Vlastní zpracování dle údajů MVČR

V roce 2008 bylo v rámci nelegální migrace přes státní hranice zjištěno celkem 168 osob. V tomto roce do České republiky směřovali převážně občané Sýrie 28 (16,7 %), Ukrajiny 10 (6 %), Vietnamu 5 (3 %), Číny 3 (1,8 %), Srí Lanky 7 (4,2 %), Nigérie 9 (5,4 %), Turecka 5 (3 %), Moldavska 30 (17,9 %) a Iráku 14 (8,3 %) z celkového počtu cizinců [39]. Tento vývoj zachycuje následující graf č. 12.

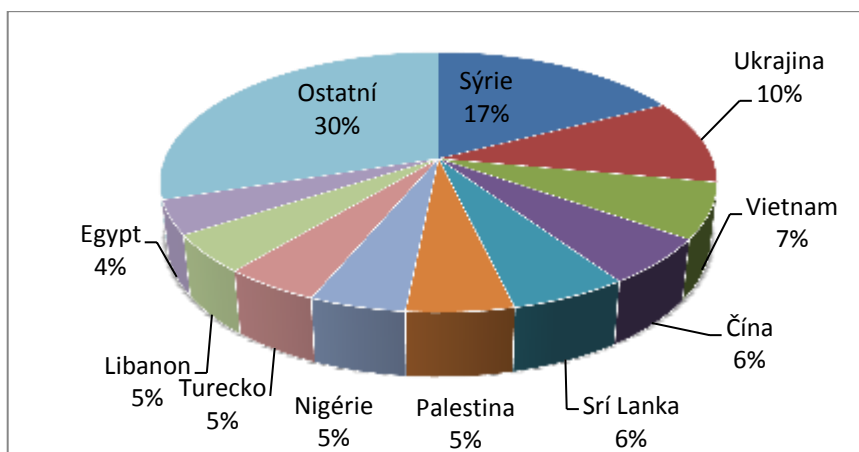
Graf 12: Podíl cizinců - nelegální migrace přes státní hranice České republiky 2008

Zdroj: Vlastní zpracování dle údajů MVČR

V roce 2009 bylo v rámci nelegální migrace přes státní hranice zjištěno celkem 190 osob. V tomto roce směřovali do České republiky převážně občané Sýrie 33 (17,4 %), Ukrajiny 20 (10,5 %), Vietnamu 13 (6,8 %), Číny 11 (5,8 %), Srí Lanky 11 (5,8 %), Palestiny 10 (5,3 %), Nigérie 9 (4,7 %), Turecka 9 (4,7 %), Libanonu 9 (4,7 %) a Egypta 8 (4,2 %) z celkového počtu cizinců [39]. Tento vývoj zastoupení cizinců dle země původu v procentech na celkový počet cizinců zachycuje následující graf č. 13.

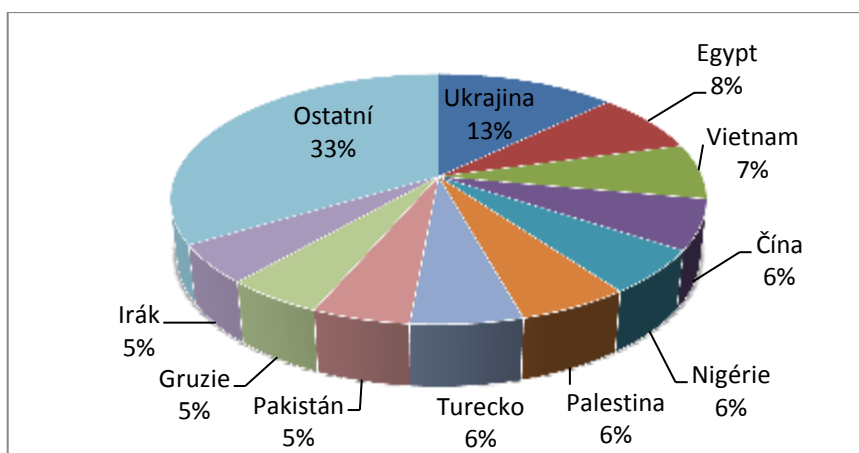
Graf 13: Podíl cizinců - nelegální migrace přes státní hranice České republiky 2009

Zdroj: Vlastní zpracování dle údajů MVČR

V roce 2010 bylo v rámci nelegální migrace přes státní hranice zjištěno celkem 140 osob. V tomto roce směřovali do České republiky převážně občané z Ukrajiny 18 (12,9 %), z Egypta 11 (7,9 %), z Vietnamu 10 (7,1 %), z Číny 9 (6,4 %), z Nigérie 8 (5,7 %), z Palestiny 8 (5,7 %), z Turecka 8 (5,7 %), z Pakistánu 7 (5 %), Gruzie 7 (5 %) a Iráku 7 (5 %) z celkového počtu cizinců [39]. Tento vývoj zachycuje následující graf č. 14.

Graf 14: Podíl cizinců - nelegální migrace přes státní hranice České republiky 2010

Zdroj: Vlastní zpracování dle údajů MVČR

V roce 2011 došlo v této oblasti nelegální migrace k dalšímu poklesu o 60 osob proti roku 2010 a to na 80 osob odhalených při nelegální migraci přes vnější hranice schengenského prostoru. Tohoto deliktu se dopustili převážně občané Uzbekistánu, Kazachstánu, Ukrajiny, Arménie a další.

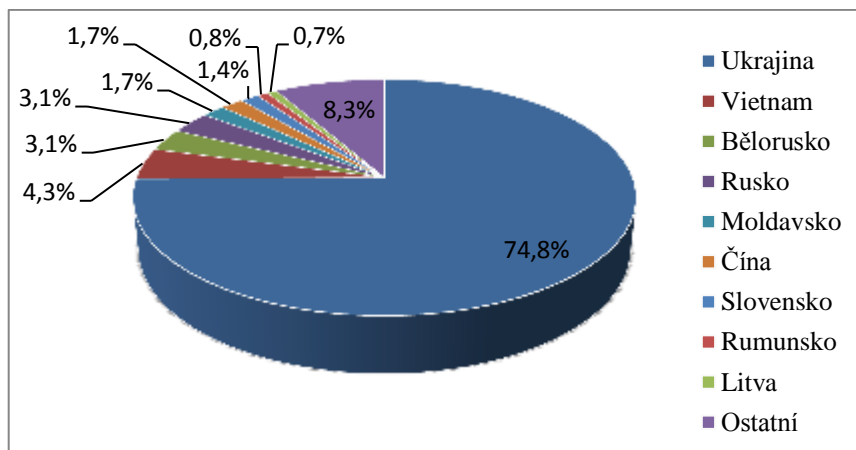
V případě této nelegální migrace přes státní hranice využívají cizinci Českou republiku ve většině případů spíše jako tranzitní zemi, která jim slouží jako cesta přes schengenský prostor do západní Evropy.

V druhé kategorii nelegální migrace – porušení pobytového režimu je zapotřebí nejdříve upřesnit, co se rozumí porušením pobytového režimu. Dle Ministerstva vnitra se porušením pobytového režimu rozumí případy, ve kterých cizinec vstoupí na území České republiky neoprávněně, aniž by byl odhalen jeho nelegální vstup a pobývá v České republice i nadále nelegálně, nebo případy ve kterých cizinec vstoupí na území České republiky legálně, ale po uplynutí lhůty povoleného pobytu nevycestuje a pobývá na území i nadále bez povolení [39].

Na rozdíl od předchozí kategorie, kdy je Česká republika pro nelegální přistěhovalce ve většině případů pouze zemí tranzitní, stává se pro cizince, kteří poruší pobytový režim ve většině případů zemí cílovou, kde se zdržují, hledají si zaměstnání a začleňují se do již existujících komunit svých krajanů. Vzhledem k tomu, že v České republice pobývají nad rámec povoleného pobytu, bez cestovních dokladů, bez pracovního povolení a možnosti legální obživy, to přináší řadu problému, neboť jejich pobyt je spojen s neoprávněným výkonem výdělečné činnosti a páčáním trestné činnosti.

V oblasti nelegální migrace – porušení pobytového režimu došlo po vstupu České republiky do Evropské unie v roce 2004 k výraznému poklesu cizinců, kteří se na území České republiky zdržovali neoprávněně. V tomto roce Policie České republiky odhalila celkem 16 696 takto neoprávněně pobývajících cizinců, což představovalo oproti roku 2003, kdy tento počet činil 21 350 osob, pokles o 4 654 osob (pokles o 21,8 %). V roce 2004 se porušení pobytového režimu dopouštěli převážně občané Ukrajiny 12 491 (74,8 %), Vietnamu 719 (4,3 %), Běloruska 513 (3,1 %), Ruska 510 (3,1 %), Moldavska 289 (1,7 %), Číny 286 (1,7 %), Slovenska 232 (1,4 %), Rumunska 140 (0,8 %) a Litvy 122 (0,7 %) [39]. Celou situaci zachycuje následující graf č. 15.

Graf 15: Podíl cizinců - nelegální migrace porušení pobytového režimu 2004

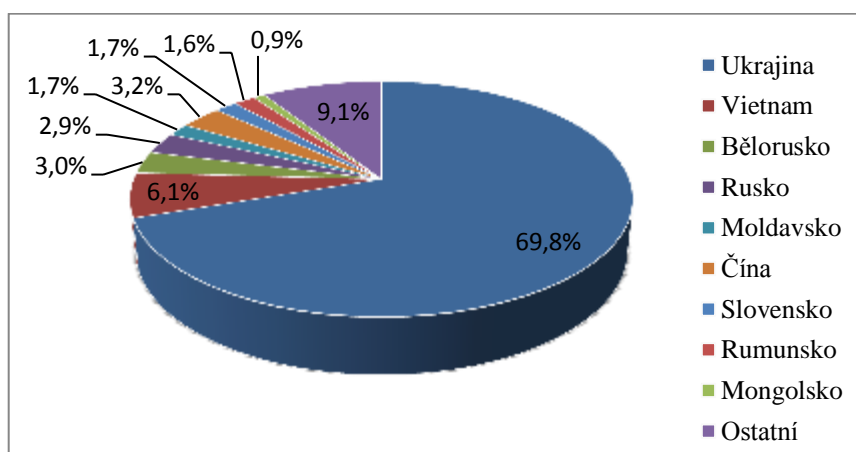

Zdroj: Vlastní zpracování dle údajů MVČR

V následujících letech lze sledovat klesající tendenci odhalených případů, kdy se cizinci dopustili porušení pobytového režimu.

V roce 2005 bylo na území České republiky odhaleno celkem 9 800 cizinců, kteří porušili pobytový režim, což představovalo pokles oproti předchozímu roku 2004 o 6 896 osob (o 41,3 %). Z tohoto celkového množství byli zjištěni převážně občané Ukrajiny 6 838 (69,8 %), Vietnamu 598 (6,1 %), Číny 311 (3,2 %), Běloruska 298 (3 %), Ruska 286 (2,9 %), Moldavska 167 (1,7 %), Slovenska 166 (1,7 %), Rumunska 160 (1,6 %), Mongolska 85 (0,9 %) a SRN 66 (0,7 %) [39]. Celková situace etnického zastoupení nelegálních imigrantů je zachycena v následujícím grafu č. 16.

Graf 16: Podíl cizinců - nelegální migrace porušení pobytového režimu 2005

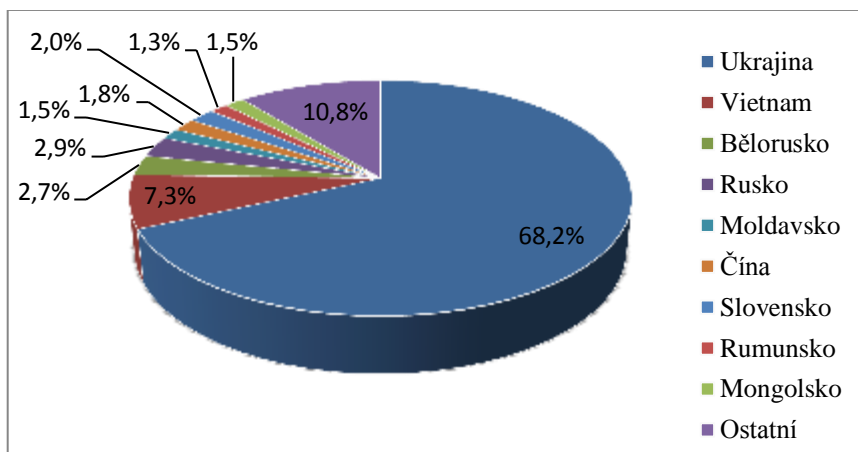

Zdroj: Vlastní zpracování dle údajů MVČR

V roce 2006 bylo na území České republiky odhaleno 7 117 cizinců, kteří porušili pobytový režim, což představovalo pokles oproti roku 2005 o 2 638 osob (o 27,4 %). V tomto

roce byly zjištěny převážně případy, kdy se tohoto deliktu dopustili občané Ukrajiny 4 853 (68,2 %), Vietnamu 518 (7,3 %), Ruska 203 (2,9 %), Běloruska 195 (2,7 %), Slovenska 140 (2 %), Číny 127 (1,8 %), Mongolska 109 (1,5 %), Moldavska 106 (1,5 %), Rumunska 96 (1,3 %) a Bulharska 61 (0,9 %) [39]. Celková situace etnického zastoupení je pro představu zachycena v následujícím grafu č. 17.

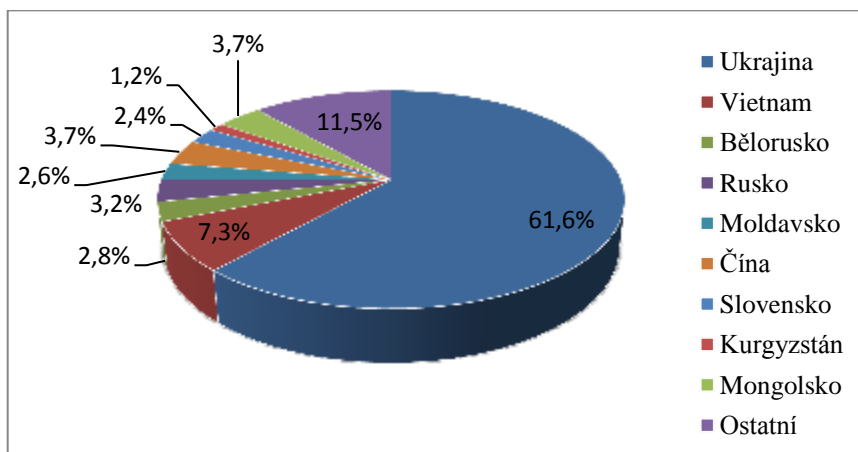
Graf 17: Podíl cizinců - nelegální migrace porušení pobytového režimu 2006

Zdroj: Vlastní zpracování dle údajů MVČR

V roce 2007 bylo na území České republiky odhaleno celkem 4 712 cizinců, kteří porušili pobytový režim, což představovalo pokles o 2 405 osob (o 33,8 %) oproti roku 2006. Z tohoto celkového počtu se porušení pobytového režimu dopustili převážně občané Ukrajiny 2 904 (61,6 %), Vietnamu 345 (7,3 %), Číny 176 (3,7 %), Mongolska 174 (3,7 %), Ruska 150 (3,2 %), Běloruska 133 (2,8 %), Moldavska 121 (2,6 %), Slovenska 111 (2,4 %), Kurgyzstánu 58 (1,2 %) a Gruzie 54 (1,1 %) [39]. Celková situace etnického zastoupení nelegálních imigrantů je zachycena v následujícím grafu č. 18.

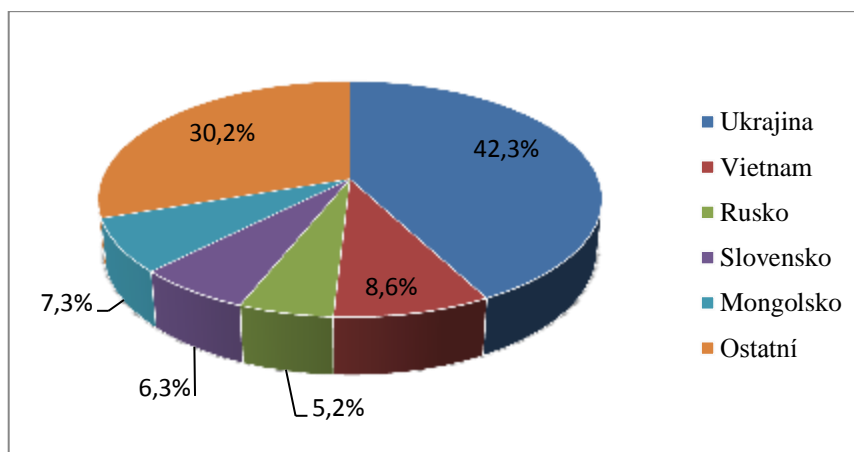
Graf 18: Podíl cizinců - nelegální migrace porušení pobytového režimu 2007

Zdroj: Vlastní zpracování dle údajů MVČR

V roce 2008 bylo na území České republiky odhaleno celkem 3 661 cizinců, kteří porušili pobytový režim, což představovalo pokles oproti roku 2007 o 1 051 osob (22,3 %). V tomto roce byli odhaleni převážně občané Ukrajiny 1 547 (42,3 %), Vietnamu 316 (8,6 %), Mongolska 269 (7,3 %), Slovenska 232 (6,3 %) a Ruska 190 (5,2 %) z celkové počtu odhalených případů porušení pobytového režimu [39]. Celkovou situaci v oblasti etnického zastoupení nelegálních imigrantů zachycuje následující graf č. 19.

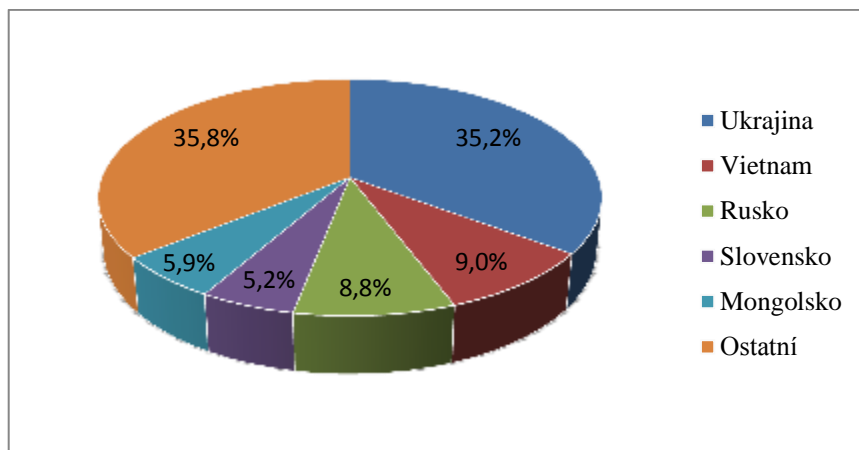
Graf 19: Podíl cizinců - nelegální migrace porušení pobytového režimu 2008

Zdroj: Vlastní zpracování dle údajů MVČR

Na rozdíl od předchozích let došlo v roce 2009 k mírnému nárůstu o 606 osob (16,6 %) oproti roku 2008, neboť v tomto roce byl uskutečněn Program dobrovolných návratů nelegálně pobývajících cizinců, který umožňoval opustit území České republiky cizincům, kteří v době hospodářské krize přišli o práci a z tohoto důvodu by u nich došlo k porušení pobytového režimu a cizincům, kteří již na území České republiky pobývali neoprávněně a kterým v případě odhalení hrozilo správní vyhoštění ze země. V tomto roce bylo tedy zjištěno celkem 4 267 cizinců z toho převážně občanů Ukrajiny 1 502 (35,2 %), Vietnamu 389 (9,1 %), Ruska 376 (8,8 %), Mongolska 253 (5,9 %), Slovenska 224 (5,2 %) [39]. Celková situace etnického zastoupení jednotlivých nelegálních imigrantů je zachycena v následujícím grafu č. 20.

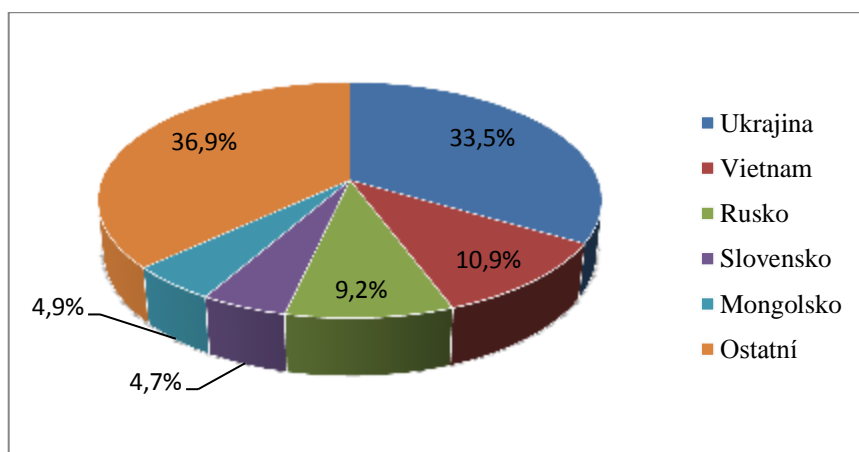
Graf 20: Podíl cizinců - nelegální migrace porušení pobytového režimu 2009

Zdroj: Vlastní zpracování dle údajů MVČR

V roce 2010 byly kromě Služby cizinecké Policie České republiky do problematiky odhalování nelegálních pobytů zapojeny i další složky Policie České republiky, Celní správa České republiky a úřady práce. V tomto roce došlo v oblasti porušení pobytového režimu k poklesu oproti roku 2009 o 1 419 odhalených osob (o 33,3 %). Z celkového množství odhalených cizinců 2 848, to byli převážně občané Ukrajiny 953 (33,5 %), Vietnamu 310 (10,9 %), Ruska 261 (9,2 %), Mongolska 139 (4,9 %), Slovenska 135 (4,7 %) [39]. Celková situace je zachycena v následujícím grafu č. 21.

Graf 21: Podíl cizinců - nelegální migrace porušení pobytového režimu 2010

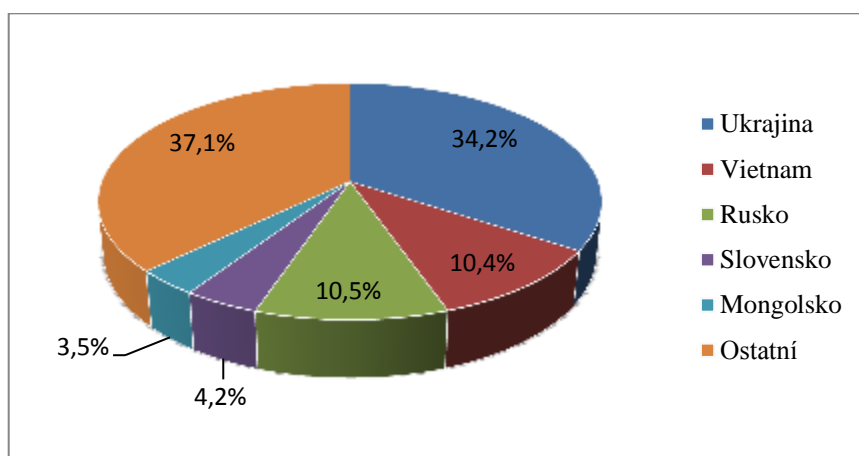

Zdroj: Vlastní zpracování dle údajů MVČR

Po skončení hospodářské krize došlo v roce 2011 k opětovnému nárůstu odhalených případů nelegálního přistěhovalectví v rámci porušení pobytového režimu z 2 848 osob z roku 2010 na 3 280 osob. Z tohoto množství byly nejčetněji zastoupeny etnické skupiny z Ukrajiny 1 123 osob (34,2 %), Ruska 346 osob, Vietnamu 341 osob, Slovenska 137 a Mongolska 115

osob [39]. Tuto situaci, v oblasti nelegálního přistěhovaectví – porušení pobytového režimu zachycuje následující graf č. 22.

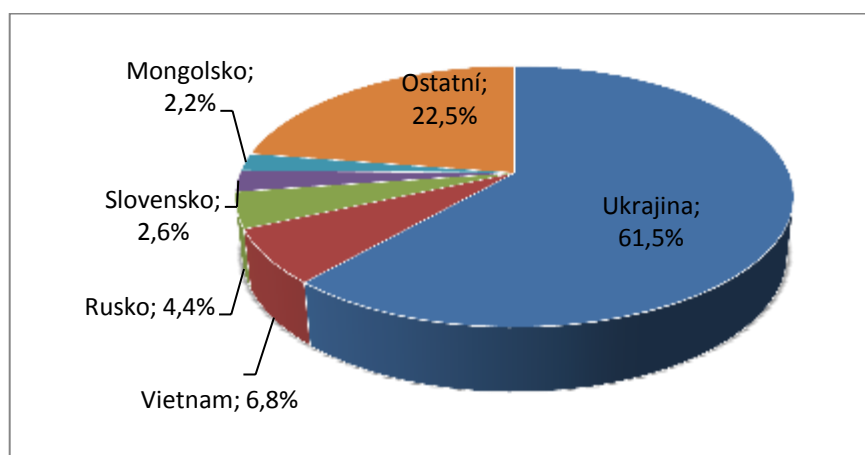
Graf 22: Podíl cizinců - nelegální migrace porušení pobytového režimu 2011

Zdroj: Vlastní zpracování dle údajů MVČR

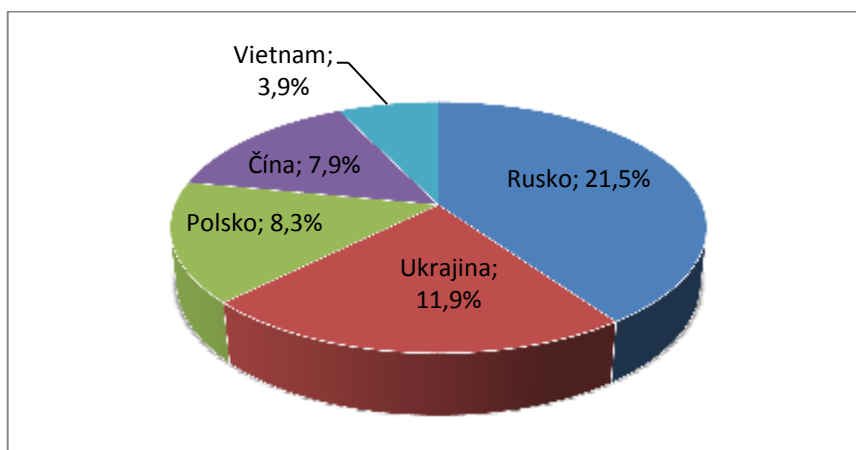
Celkovou situaci v oblasti nelegálního přistěhovaectví porušení pobytového režimu a přes státní hranici vystihují následující grafy č. 23 a č. 24, které zachycují objem (v %) nejčastějších skupiny nelegálních imigrantů podle národní příslušnosti v letech 2004 – 2011 na celkový počet všech nelegálních imigrantů v rámci porušení pobytového režimu a přes státní hranice. Z těchto grafů vyplývá, že nejčastějšími skupinami nelegálních imigrantů směřujících do České republiky jsou Ukrajinci, Vietnamci, Rusové, Slováci, Poláci, obyvatelé Číny a Mongolska, což potvrzuje, že převažujícím imigračním tokem směřujícím v posledních letech do České republiky je imigrační směr z východu na západ.

Graf 23: Objem cizinců – celková situace v oblasti nelegální migrace porušení pobytového režimu v letech 2004 - 2011

Zdroj: Vlastní zpracování dle údajů MVČR

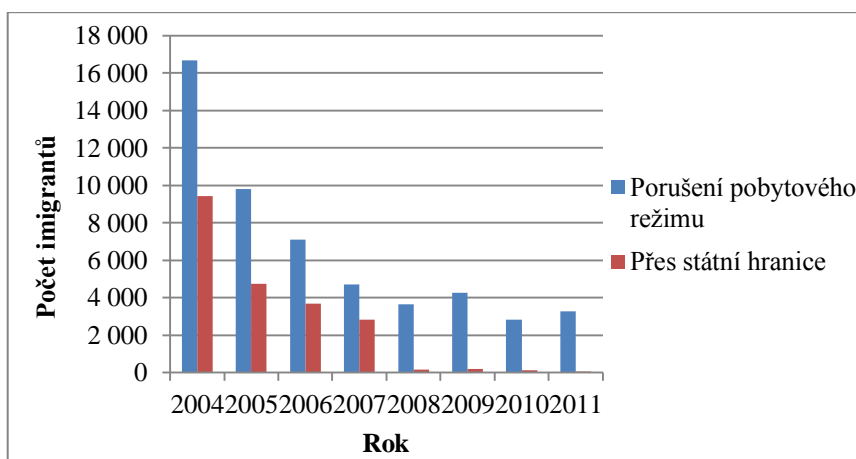
Graf 24: Objem cizinců – celková situace v oblasti nelegální migrace přes státní hranice v letech 2004 - 2011

Zdroj: Vlastní zpracování dle údajů MVČR

V závěru, jak je patrné z grafu č. 25, došlo v oblasti nelegální migrace přes státní hranice a v případech porušení pobytového režimu, od vstupu České republiky do Evropské Unie roku 2004, k výraznému poklesu s výjimkou roku 2009, kdy v důsledku aplikace Programu dobrovolných návratů došlo v oblasti porušení pobytového režimu k mírnému nárůstu oproti roku 2008. K tomuto poklesu mohlo dojít ze dvou příčin. Jednou z nich je, že došlo ke zlepšení opatření jednotlivých států proti nelegální imigraci, například efektivnější kontrolou na vnějších hranicích nebo politickým vývojem v důležitých zdrojových zemích, například postupným uklidňováním konfliktů v Afghánistánu a v Iráku. Druhou příčinou tohoto poklesu zadržených imigrantů může být také to, že tito imigranti vynalezli lepší a efektivnější metody, jak se nepozorovaně dostat do cílové země, což jim do jisté míry usnadnilo zrušení kontrol vnitřních hranic po začlenění České republiky do Schengenského prostoru.

Graf 25: Nelegální migrace na území České republiky v letech 2004 -2011

Zdroj: Vlastní zpracování dle údajů MVČR

4.2.2 Možnosti a nástroje sloužící k řešení nelegálního přistěhovalectví

V oblasti boje s nelegálním přistěhovalectvím vychází Česká republika ze zásady č. 3 Zásad politiky vlády v oblasti migrace cizinců, že „*Migrační politika státu je zaměřena na odstraňování všech forem nelegální migrace a jiných nelegálních aktivit a to jak na poli mezinárodní spolupráce, tak i opatřeními národními* [37].“ Z tohoto důvodu Česká republika využívá v boji s nelegálním přistěhovalectvím nejen nástroje a legislativní prostředky sloužící k boji proti nelegálnímu přistěhovalectví na úrovni Evropské unie (viz kapitola 3.3), ale také nástroje a legislativní prostředky na úrovni národní.

Jedním ze základních dokumentů v oblasti potírání nelegálního přistěhovalectví v České republice je tzv. Akční plán boje s nelegální migrací, který byl schválen Usnesením vlády České republiky č. 108 ze dne 4. února 2004 [4]. Samotný akční plán se opírá o zmíněnou zásadu č. 3 Zásad politiky vlády v oblasti migrace cizinců a jeho hlavním cílem je snaha najít a především realizovat řešení a opatření, která mohou minimalizovat nelegální migraci a především motivovat cizince k legálnímu vstupu a pobytu na území České republiky a tím na druhé straně stimulovat legální migraci, která je z důvodu potřeby omlazení evropské populace, považována za potřebnou.

Součástí tohoto akčního plánu je harmonogram pro plnění těchto opatření, která jsou každoročně aktualizována a rozdělena do pěti základních oblastí: prevence, kontrola a sankce, legislativa, meziresortní a mezinárodní spolupráce.

V rámci boje s nelegálním přistěhovalectvím v oblasti prevence se akční plán zaměřuje především na přijímání opatření směřujících k omezování nelegální migrace, na monitorování situace v zahraničí z hlediska možnosti vzniku migračních vln a předávání těchto informací příslušným orgánům, na užší spolupráci se zemí původu nelegálních migrantů a na urychlení procesu vyhoštění nelegálních migrantů (readmisní smlouvy).

V oblasti kontroly a sankcí se tento plán zaměřuje na zintenzivnění a zefektivnění činnosti kontrolních orgánů zainteresovaných v problematice migrace a nelegálního přistěhovalectví na území České republiky, na zaměřování kontrol na oblasti s nejčastějšími výskyty nelegálního zaměstnávání cizinců, na důsledné využívání sankcí a další.

V oblasti legislativy se tento akční plán zaměřuje na aktualizaci právních předpisů z oblasti migrační politiky České republiky (zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců, zákon č. 325/1999 Sb., o azylu).

V oblasti meziresortní spolupráce se zaměřuje na zlepšení spolupráce rezortů v oblasti migrace a zajištění přístupu k nezbytným údajům a informacím. A v neposlední řadě v oblasti mezinárodní spolupráce se akční plán zaměřuje na návrhy a posílení spolupráce mezi členskými a přístupujícími zeměmi Evropské unie v rámci boje s nelegální migrací, na provádění společných operací na vnějších hranicích Schengenského prostoru, na aktivní účast na projektu Evropské pohraniční policie, na řízení společné kontroly hranic a další.

Na plnění těchto opatření se podílejí kromě Ministerstva vnitra České republiky také Ministerstvo zahraničních věcí, Ministerstvo práce a sociálních věcí, Ministerstvo průmyslu a obchodu a Ministerstvo financí.

Vedle opatření obsažených v akčním plánu a standartních postupů vycházejících z mezinárodních smluv a zákonů České republiky v oblasti problematiky migrace a nelegálního přistěhovalectví využívají instituce České republiky proti cizincům pobývajícím v zemi neoprávněně podpůrné programy. Mezi tyto podpůrné programy patří Program dobrovolných návratů, v rámci kterého byl v roce 2009 realizován Projekt dobrovolných návratů. Cílem tohoto projektu bylo umožnit cizincům, kteří v souvislosti s ekonomickou krizí přišli o práci, opustit území České republiky a tak předejít problému nelegální migrace v oblasti porušování pobytového režimu. Tento projekt byl určen převážně těm, kteří se chtěli vrátit, ale chyběly jim prostředky na cestu zpět a umožnil také vycestovat za předem stanovených podmínek i těm cizincům, kteří pobývali na území České republiky nelegálně. Lze říci, že programy dobrovolných návratů obecně slouží jako preventivní opatření proti možnosti vzniku nelegálního přistěhovalectví.

Dalším z těchto podpůrných programů je Program podpory při potírání nelegální migrace. Tento program nelegislativního charakteru je zaměřen na oblast boje s nelegálním přistěhovalectvím, který vychází ze Směrnice Rady 2004/81/ES z dubna 2004 (o povolení k pobytu pro státní příslušníky třetích zemí, kteří jsou oběťmi obchodování s lidmi nebo obdrželi pomoc k nedovolenému přistěhovalectví, a kteří spolupracují s příslušnými orgány) [4]. Cílem tohoto programu je zajistit efektivní spolupráci mezi cizinci, kteří se dostali na území České republiky za pomoci převaděčů, s příslušnými orgány činnými v oblasti nelegální migrace a trestním řízení a zajištění péče a ochrany těchto cizinců a jejich rodinných příslušníků. Do tohoto programu jsou zapojeny orgány činné v trestním řízení, neziskové nevládní organizace, Mezinárodní organizace pro migraci, Služba cizinecké policie České republiky, Správa uprchlických zařízení Ministerstva vnitra České republiky a v neposlední řadě Odbor azylové a migrační politiky Ministerstva vnitra České republiky.

Nepostradatelná v oblasti boje s nelegálním přistěhovalectvím je činnost Služby cizinecké policie České republiky, která plní úkoly související s odhalováním nelegální migrace, uplatňování represivních opatření vůči cizincům zdržujícím se na území České republiky v rozporu se zákonem č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, plněním úkolům, které vyplývají z mezinárodních smluv a právních předpisů Evropské unie a řeší trestnou činnost spáchanou v souvislosti s překračováním státních hranic.

Podstatným nástrojem v boji s nelegálním přistěhovalectvím jsou také readmisní dohody, které slouží jako prostředek k návratu (vyhoštění) nelegálních přistěhovalců, kteří odmítají dobrovolný návrat do země původu. V současné době má Česká republika uzavřeny readmisní dohody se 14 státy (sousední Německo, Polsko, Rakousko a Slovensko dále pak Slovinsko, Maďarsko, Bulharsko, Rumunsko, Chorvatsko, Moldavsko, Kanada, Švýcarsko, Francie a Vietnam).

V současné době se také diskutuje o uplatnění regularizace (legalizace postavení nelegálních přistěhovalců prostřednictvím zákona) nelegální migrace v České republice, jako jednoho z nástrojů sloužících k boji s nelegálním přistěhovalectvím, který byl již přijat v některých členských státech Evropské unie (např. v Itálii, Řecku, Velké Británii, Portugalsku nebo Španělsku) [27].

V závěru lze říci, že nástroji pro boj s nelegálním přistěhovalectvím jsou především prevence, informovanost cizinců o možnostech legálního vstupu na území České republiky, mezinárodní spolupráce při ochraně vnějších hranic Evropské unie, striktní prosazování legislativy na evropské i národní úrovni v oblasti migrace a nelegálního přistěhovalectví a přísné uplatňování sankcí.

ZÁVĚR

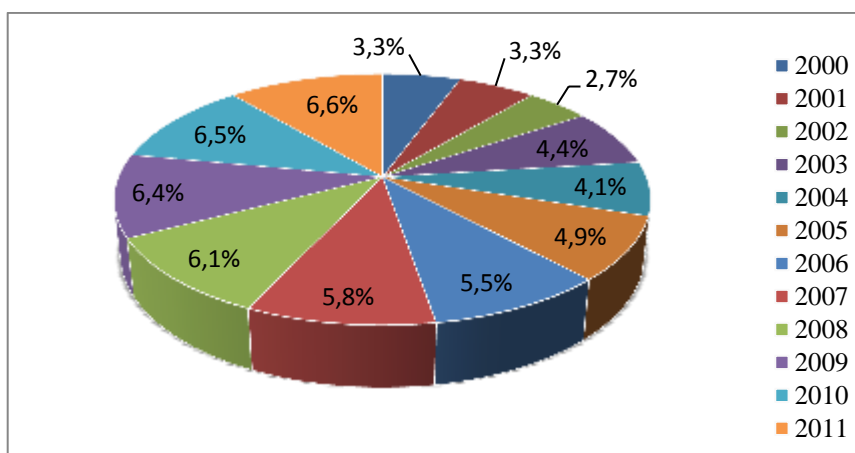
Migrační procesy sehrávaly důležitou roli v rozvoji jednotlivých zemí, formování etnické skladby obyvatelstva a demografického utváření světa v průběhu celé známé historie lidstva.

Ke značnému zintenzivnění těchto procesů však došlo teprve ve 20. století a to především vlivem rozvoje technologií, usnadněním a urychlením přesunů mezi jednotlivými státy i kontinenty. Z tohoto důvodu se migrace a především problematika imigrace (přistěhovalectví) stala fenoménem a jedním z diskutovaných témat, které přetrvává i v současnosti.

Obdobně jako v minulosti je také v současnosti jednou z hlavních příčin, která je hnací silou imigrace rozdělení světa na bohatý a chudý. Lidé z rozvojových zemí míří za lepší budoucností do bohatších, sociálně a politicky stabilních zemí. V tomto směru představuje Evropská unie stabilní, bezpečný a zároveň tržní prostor na světě a z tohoto důvodu přitahuje na jedné straně legální imigranty v rámci ekonomické a pracovní migrace a na straně druhé nelegální imigranty, uprchlíky a azylanty. Evropská unie se tak stala cílem rozsáhlých imigračních vln a mnohé členské země, které v minulosti byly spíše zeměmi emigračními, obdobně jako Česká republika, se staly zeměmi tranzitními nebo cílovými.

Vlivem těchto imigračních vln směřujících z jihu na sever a z východu na západ, došlo v zemích současné Evropské unie v letech 2000 – 2011 ke značnému nárůstu počtu cizinců žijících v jednotlivých členských zemích. Zatímco v roce 2000 činil poměr cizinců na celkový počet obyvatel Evropské unie v roce 2011 (přibližně 501 milionů obyvatel) 3,3 %, v roce 2011 dosáhl hodnoty 6,6 %, což představuje nárůst o 50 % během jedenácti let. Celkový vývoj této problematiky je zachycen v následujícím grafu č. 26.

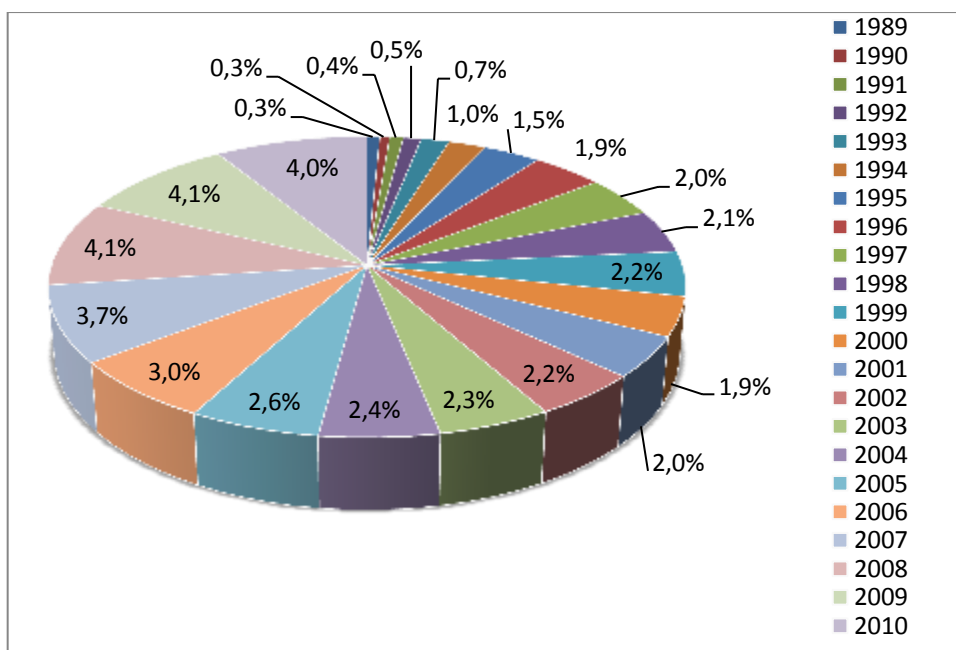
Graf 26: Objem cizinců (%) žijících v zemích EU na celkový počet obyvatel 2000 – 2011

Zdroj: Vlastní zpracování dle údajů Eurostatu

Obdobnou situaci lze sledovat také v České republice, která byla z historického hlediska až do roku 1989 spíše zemí emigrační. Vlivem politických změn po roce 1989 došlo k zásadním změnám a Česká republika se postupně začala stávat zemí tranzitní a cílovou. Zlomovým okamžikem byl rok 2004, kdy vstoupila do Evropské unie a začala začleňovat jednotlivá ustanovení Evropské unie do svého právního řádu. Vstupem do Evropské unie se tak Česká republika stala atraktivnější pro řadu imigrantů přicházejících v imigračních proudech směr východ – západ (např. Ukrajinci, Rusové, občané Mongolska, Číny, Polska atd.), a proto i zde můžeme sledovat nárůst počtu cizinců žijících na území České republiky. Tato situace je zachycena v následujícím grafu č. 27, který udává objem cizinců (v %) na celkový počet obyvatel v České republice k roku 2011 (10 562 214 obyvatel).

Graf 27: Objem cizinců žijících na území České republiky v letech 1989 – 2010

Zdroj: Vlastní zpracování dle údajů ČSÚ

V reakci na tuto situaci se Evropská unie zavázala od roku 1999 vytvořit komplexní společnou imigrační politiku, která by pružně reagovala na výzvy a příležitosti související s imigrací v členských zemích. Současná imigrační politika Evropské unie vychází z deseti zásad rozdělených do tří oblastí (prosperita, solidarita a bezpečnost), které jsou zformulovány ve sdělení Společná přistěhovalecká politika pro Evropu ze dne 17. června 2008 (viz kapitola 2.2). Na základě těchto zásad se imigrační politika Evropské unie zabývá rozvojem určitých oblastí imigrace, kterými jsou: vízová a azylová politika, integrovaná správa hranic a zajištění prostoru svobody, návratová politika a spolupráce se třetími zeměmi,

boj proti nelegálnímu přistěhovaectví, boj proti obchodování s lidmi a v neposlední řadě s imigrací související integrace cizinců.

Pro zajištění a rozvoj těchto oblastí ustanovuje Evropská unie na dané období akční plán (např. Program z Tampere, Haagský program a v současné době Stockholmský program pro období 2010 – 2014), prostřednictvím kterého Evropská unie vydává opatření sloužící k dalšímu rozvoji těchto oblastí, neboť je nutné provádět opatření, která jsou efektivní a napravovat opatření, která selhala.

V oblasti vízové a azylové politiky usiluje Evropská unie o vytvoření takové politiky, která má usnadňovat vstup legálních imigrantů na území Evropské unie a zároveň zvýšit vnitřní bezpečnost členských zemí. Za tímto účelem byl od 15. ledna 2003 zprovozněn automatizovaný systém EURODAC, který je evropskou databází otisků prstů sloužící k identifikaci žadatelů o azyl. V tomto směru Evropská unie také usiluje o zjednodušení procesu vyřizování žádostí o azyl a určení odpovědného státu, čehož docílila nařízením Rady 2003/343/ES, tzv. Dublinu II, které určuje odpovědnost členského státu za vyřízení žádosti o azyl. Úspěšnost tohoto nařízení lze sledovat na počtu žádostí o azyl v České republice, kde jeho přijetím došlo od roku 2004 k poklesu, jak uvádí graf č. 3 (viz kapitola 4.1.2).

V oblasti integrované správy hranic zřídila Evropská unie v roce 2005 Evropskou agenturu pro řízení operativní spolupráce na vnějších hranicích členských států (FRONTEX), která koordinuje operativní spolupráci v oblasti řízení vnějších hranic a zajištění boje s nelegálním přistěhovaectvím. V tomto směru je nutné podotknout, že zde dochází nejen k úspěšným zásahům proti nelegálnímu přistěhovaectví, ale také k selhání agentury FRONTEX, jako v případě v současnosti diskutovaného Řecka a nezastavitelného přívalu nelegálních imigrantů přes Řecko – tureckou hranici.

V oblasti návratové politiky byla přijata Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2008/115/ES z roku 2008, tzv. návratová směrnice, jejímž úkolem je sjednotit normy a postupy při navracení nelegálních přistěhovalců a tím zjednodušit a urychlit návraty těchto imigrantů do země jejich původu. V této oblasti se Evropské unii daří, neboť v současné době má uzavřeny dohody např. s Ukrajinou, Ruskem, či republikami bývalé Jugoslávie a s dalšími zeměmi jako je Turecko, Pakistán, či Libye, jedná.

Nově se Evropská unie zaměřila na problematiku boje proti obchodování s lidmi, kde v roce 2011 přijala Směrnici Evropského parlamentu a Rady 2011/36/ES, o prevenci obchodování s lidmi. V tomto směru se ukáže až časem, zda tato opatření budou úspěšná.

V neposlední řadě se Evropská unie zaměřuje na problematiku integrace cizinců, která má za úkol umožnit začlenění cizinců do společnosti hostitelské země. Integrace a integrační politika jsou rozsáhlou oblastí, v rámci které dochází k častým selháním, protože neexistuje jasný návod, jak se s příchodem velkého počtu imigrantů vyrovnat a jak by měla integrace probíhat. Mnoha zemím Evropské unie se v této oblasti příliš nedaří (např. Německo, Francie), neboť imigranti v mnoha případech nemají zájem integrovat se a přijmout zvyklosti a právní řád hostitelské země (např. problematika imigrantů muslimského vyznání).

Do budoucnosti je tedy nutné, aby se Evropská unie zaměřila na problémové oblasti imigrace a pružně reagovala na novodobé trendy v oblasti imigrace a dospěla k vytvoření imigrační politiky, která by zajistila ochranu členským zemím před nadměrnou legální imigrací a nelegální imigrací, která s sebou přináší řadu negativních důsledků spojených s trestnou činností a mezinárodním terorismem a zároveň byla prospěšná také imigrantům a zemím jejich původu.

POUŽITÉ ZDROJE

- [1] About Migration. *International Organization for Migration* [online]. 2005 [cit. 2012- 06-22]. Dostupné z: <http://www.iom.int/jahia/Jahia/about-migration/lang/en>
- [2] Addressing irregular immigration. *European Commission* [online]. 2011 [cit. 2012- 06- 23]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/home-affairs/policies/immigration/immigration_illegal_en.htm
- [3] Archiv - červen 2008. *Ministerstvo vnitra České republiky* [online]. 2008 [cit. 2012-06-26]. Dostupné z: http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/statistiky/2008/uprch05/6pr_05.html
- [4] Azyl, migrace a integrace. *Ministerstvo vnitra České republiky* [online]. 2010 [cit. 2012-06-25]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/azyl-migrace-a-integrace.aspx>
- [5] Azyl. *Ministerstvo vnitra České republiky* [online]. 2010 [cit. 2012-06-25]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/azyl-migrace-a-integrace-azyl.aspx?q=Y2hudW09Nw%3D%3D>
- [6] BADE, K. J. *Evropa v pohybu: Evropská migrace dvou století*. Praha: NLN, s. r. o., 2005, 497 s. ISBN 8071065595.
- [7] BARŠOVÁ, A. a P. BARŠA. *Přistěhovalectví a liberální stát: Imigrační a integrační politika v USA, západní Evropě a Česku*. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2005, 308 s. ISBN 8021038756.
- [8] Common standards and procedures for returning illegal immigrants. *Europa: Summaries of EU legislation* [online]. 1995-2012 [cit. 2012-06-23]. Dostupné z: http://europa.eu/legislation_summaries/justice_freedom_security/free_movement_of_persons_asylum_immigration/jl0014_en.htm
- [9] Česká republika od roku 1989 v číslech. *Český statistický úřad* [online]. 2012 [cit. 2012-08-06]. Dostupné z: http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/cr_od_roku_1989#01
- [10] DOLEJŠOVÁ, J. *Začleňování České republiky do Evropské unie*: [online]. Brno, 2006 [cit. 2012 -06 -25]. 55 s. Dostupné z: http://is.muni.cz/th/102786/fss_b/bc..pdf. Bakalářská práce. Masarykova univerzita.
- [11] Dublinský systém. *Ministerstvo vnitra České republiky* [online]. 2010 [cit. 2012-06-25]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/dublinsky-system.aspx>

- [12] Encyklopedie: Imigrační politika. *Evropa 2045* [online]. 2008 [cit. 2012-06-22]. Dostupné z: <http://www.evropa2045.cz/hra/napoveda.php?kategorie=2&tema=60>
- [13] EU: Řecko selhává v ochraně hranice s Tureckem, je třeba jej trestat. *Deník.cz* [online]. 2012, 8/3 [cit. 2012-06-23]. Dostupné z: http://www.denik.cz/ze_sveta/eu-recko-selhava-v-ochrane-hranice-s-tureckem-je-treba-jej-trestat-20120308.html
- [14] Evropský systém kontroly hranic. *Europa: Přehled právních předpisů EU* [online]. 1995 [cit. 2012-06-23]. Dostupné z: http://europa.eu/legislation_summaries/justice_freedom_security/free_movement_of_persons_asylum_immigration/114579_cs.htm
- [15] HENIG, D. Migrace. *AntropoWebzín* [online]. 2007, č. 2 - 3 [cit. 2012-06-23]. ISSN 18018807. Dostupné z: <http://antropologie.zcu.cz/migrace>
- [16] HOLÁ, E. Readmisní smlouvy a jejich použití v České republice. In: *Migrace online.cz* [online]. 2010 [cit. 2012-06-23]. Dostupné z: http://www.migraceonline.cz/e-knihovna/?x=2239961#_ftn3
- [17] HRABÁLEK, M. FRONTEX a jeho role v ochraně hranic EU. *Středoevropské politické studie* [online]. 2010, č. 2-3 [cit. 2012-06-23]. ISSN 12127817. Dostupné z: <http://www.cepsr.com/clanek.php?ID=416>
- [18] Maastrichtská smlouva o Evropské unii. *Europa: Přehledy právních předpisů EU* [online]. 1995 [cit. 2012-06-25]. Dostupné z: http://europa.eu/legislation_summaries/institutional_affairs/treaties/treaties_maastricht_cs.htm
- [19] Migrační a azylová politika České republiky. *Ministerstvo vnitra České republiky* [online]. 2010 [cit. 2012-06-25]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/migracni-a-azylova-politika-ceske-republiky-470144.aspx?q=Y2hudW09MQ%3d%3d>
- [20] Obchodování s lidmi - charakteristika. In: *NICM* [online]. 2008 [cit. 2012-06-23]. Dostupné z: <http://www.nicm.cz/obchodovani-s-lidmi-charakteristika>
- [21] Obyvatelstvo podle státního občanství - cizinci. *Databáze Eurostatu* [online]. 2012 [cit. 2012-08-06]. Dostupné z: <http://apl.czso.cz/pll/eutab/html.h?ptabkod=tps00157>
- [22] Policie České republiky – Služba cizinecké policie. *Policie České republiky* [online]. 2010 [cit. 2012-06-25]. Dostupné z: <http://www.policie.cz/clanek/o-nas-831034.aspx>
- [23] Posílení globálního přístupu k migraci. *Europa: Přehledy právních předpisů EU* [online]. 1995 [cit. 2012-06-25]. Dostupné z: http://europa.eu/legislation_summaries/justice_freedom_security/free_movement_of_persons_asylum_immigration/jl0008_cs.htm

- [24] Projekt dobrovolných návratů. *Ministerstvo vnitra České republiky* [online]. 2010 [cit. 2012-06-22]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/migrace-novy-clanek-890951.aspx?q=Y2hudW09MTA%3d>
- [25] *Příležitost a výzva: Migrace v Evropské unii* [online]. Lucemburk: Úřad pro publikace Evropské unie, 2010, 20 s.[cit. 2012-06-22]. ISBN 9789279126475. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/publications/booklets/move/81/cs.pdf>
- [26] Readmisní politika. *Ministerstvo vnitra České republiky* [online]. 2010 [cit. 2012-06-22]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/migrace-novy-clanek-890951.aspx?q=Y2hudW09OA%3d%3d>
- [27] Regularizace nelegální migrace. In: *Migrace online.cz* [online]. 2002 [cit. 2012-06-25]. Dostupné z: <http://www.migraceonline.cz/temata/regularizace/>
- [28] Schengenský prostor a spolupráce. *Europa: Přehledy právních předpisů EU* [online]. 2009 [cit. 2012-06-25]. Dostupné z: http://europa.eu/legislation_summaries/justice_freedom_security/free_movement_of_persons_asylum_immigration/l33020_cs.htm
- [29] Společná přistěhovalecká politika pro Evropu. *Europa: Přehledy právních předpisů EU* [online]. 1995 [cit. 2012-06-23]. Dostupné z: http://europa.eu/legislation_summaries/justice_freedom_security/free_movement_of_persons_asylum_immigration/jl0001_cs.htm
- [30] Statistics & Operational Data. *UNHCR* [online]. 2001-2012 [cit. 2012-06-25]. Dostupné z: <http://www.unhcr.org/pages/49c3646c4d6.html>
- [31] Statistics of migration and migrant populations. *European Commission: Eurostat* [online]. 2012 [cit. 2012-06-25]. Dostupné z: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/Migration_and_migrant_population_statistics/cs
- [32] Terminologický slovník. *Ministerstvo vnitra České republiky* [online]. 2010 [cit. 2012-06-25]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/terminologicky-slovník.aspx>
- [33] Úmluvy. *Euroskop.cz: Věcně o Evropě* [online]. 2005 [cit. 2012-06-25]. Dostupné z: <http://www.euroskop.cz/199/sekce/umluvy/>
- [34] Úvod do uprchlické problematiky. *Nesehnutí.cz* [online]. 2010 [cit. 2012-06-22]. Dostupné z: <http://uprchlik.ecn.cz/cz/uvod.html>
- [35] VAVREČKOVÁ, Jana a kol. Migrace odborníků do zahraničí a potřeba kvalifikovaných pracovních sil. Praha: VÚPSV, 2006. 87 s. ISBN 80-87007-00-X.

- [36] Volný pohyb osob, azyl a přistěhovalectví. *Europa: Přehledy právních předpisů EU* [online]. 1995 [cit. 2012-06-25]. Dostupné z: http://europa.eu/legislation_summaries/justice_freedom_security/free_movement_of_persons_asylum_immigration/index_cs.htm
- [37] Zásady politiky vlády v oblasti migrace cizinců. *Ministerstvo vnitra České republiky* [online]. 2010 [cit. 2012-06-22]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/zasady-politiky-vlady-v-oblasti-migrace-cizincu.aspx>
- [38] Země EU kritizují Řecko kvůli ochraně hranic, hrozí postihem. *České noviny.cz* [online]. 2012, 8/3 [cit. 2012-06-25]. ISSN 12135003. Dostupné z: http://www.ceskenoviny.cz/zpravy/zeme-eu-kritizuji-recko-kvuli-ochrane-hranic-hrozi-postihem/765760&id_seznam=823
- [39] Zprávy o situaci v oblasti migrace v České republice za roky 2001-2009. *Ministerstvo vnitra České republiky* [online]. 2010 [cit. 2012-06-25]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/zpravy-o-situaci-v-oblasti-migrace-v-ceske-republice-za-roky-2001-2009.aspx>